

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський державний університет харчування та торгівлі

А. О. Борисова, Л. Я. Сапожнікова

**ВИВЧАЄМО УКРАЇНСЬКУ МОВУ.
Практичний курс для підготовчих відділень.
Навчальний посібник**

Харків
ХДУХТ
2019

УДК 811. 161. 2 : 378. 147. 88 (075. 8)

ББК 81. 2 Укр

Б 82

Рецензент

д-р пед. наук, доцент Білик О. М.

Рекомендовано до видання вченою радою ХДУХТ
протокол № 8 від 24 грудня 2018 р.

Борисова А. О.

Б 82

Вивчаємо українську мову. Практичний курс для підготовчих відділень [Електронний ресурс] : навч. посібник / А. О. Борисова, Л. Я. Сапожнікова. – Електрон. дані. – Х. : ХДУХТ, 2019. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. – Назва з тит. екрана.

Навчальний посібник призначений для опанування української мови іноземними студентами, передбачає формування вмінь та навичок у всіх видах мовленнєвої діяльності, що сприяє набуттю необхідних професійних знань, володінню різноманітними комунікативними технологіями, розвитку культури особистості, відкриває їй доступ до нових можливостей у самореалізації.

УДК 811. 161. 2 : 378. 147. 88 (075. 8)

ББК 81. 2 Укр

© Борисова А. О., Сапожнікова Л. Я., 2019

© Харківський державний університет
харчування та торгівлі, 2019

ЗМІСТ

	Передмова	6
<u>Розділ 1.</u>	Іменник: рід, узгодження іменників із залежними словами, формули питання, схвальної відповіді, прохання. Лексичний матеріал <i>У кав'ярні</i>	8
Практичне заняття №1.	Розряди іменників за значенням, наголос, склади. Лексичний матеріал <i>Економічний факультет Харківського державного університету харчування та торгівлі</i>	13
Практичне заняття №2.	Число іменників, суб'єкт, предикат. Лексичний матеріал <i>Навчально-науковий інститут харчових технологій та бізнесу Харківського державного університету харчування та торгівлі</i>	16
Практичне заняття №3.	Відмінювання іменників, відміни іменників. Лексичний матеріал <i>Відділення обладнання та технічного сервісу Харківського державного університету харчування та торгівлі</i>	20
Практичне заняття №4.	Відмінювання іменників першої, другої відміни. Лексичний матеріал <i>Страви з картоплі, овочів та грибів</i>	24
Практичне заняття №5.	Правопис закінчень в родовому відмінку однини іменників чоловічого роду другої відміни, клична форма іменників другої відміни. Лексичний матеріал <i>Виникнення й роль перших банків в історії людства</i>	26
Практичне заняття №6.	Відмінювання іменників третьої та четвертої відміни. Лексичний матеріал <i>Функції та операції комерційних банків України</i>	29
Практичне заняття №7.	Невідмінювані іменники, відмінювання імен по батькові, відмінювання прізвищ іменникового типу, способи творення іменників. Лексичний матеріал <i>Монетарна політика</i>	32
Практичне заняття №8.	Правопис іменників, способи творення, відмінювання іменників іншомовного походження. Лексичний матеріал <i>Валютний ринок</i>	35
Практичне заняття №9.	Синтаксична роль іменника в реченні. Лексичний матеріал <i>Визначення капіталу банку</i>	39
Практичне заняття №10.	<u>Розділ 2.</u> Прикметник: розряди за значенням, відмінювання. Лексичний матеріал <i>Види операцій комерційних банків</i>	43
Практичне заняття №11.		

Практичне заняття №12.	Відмінювання присвійних прикметників. Форми ступенів порівняння якісних прикметників. Лексичний матеріал <i>Фінансові категорії</i>	47
Практичне заняття №13.	Синтаксична роль прикметника. Паронімія в прикметниках. Лексичний матеріал <i>Категорія державних фінансів</i>	52
<u>Розділ 3.</u>	Розряди числівників. Відмінювання числівників. Лексичний матеріал <i>Суб'єкт господарювання – мале підприємство</i>	
Практичне заняття №14.		55
Практичне заняття №15.	Дробові, збірні, неозначено-кількісні, порядкові числівники. Відмінювання складених порядкових числівників. Синтаксична роль числівника в реченні. Лексичний матеріал <i>Державний фінансовий контроль</i>	59
<u>Розділ 4.</u>	Займенник, розряди за значенням. Відмінювання особових, зворотних, присвійних займенників. Лексичний матеріал <i>Цінова політика та методи визначення цін</i>	64
Практичне заняття №16.		
Практичне заняття №17.	Відмінювання вказівних, означальних, питальних, відносних займенників. Лексичний матеріал <i>Гроші як товар</i>	68
Практичне заняття №18.	Неозначені та заперечні займенники, синтаксична роль займенника. Лексичний матеріал <i>Прибуток підприємства</i>	72
<u>Розділ 5.</u>	Дієслово, види дієслова й творення видових форм. Лексичний матеріал <i>Українська народна кухня</i>	
Практичне заняття №19.		75
Практичне заняття №20.	Перехідні та неперехідні дієслова. Стан дієслова. Неозначена форма дієслова. Лексичний матеріал <i>Характеристика основних інструментів фінансового ринку</i>	79
Практичне заняття №21.	Число дієслів. Теперішній та минулий час дієслів. Лексичний матеріал <i>Система банківського регулювання</i>	83
Практичне заняття №22.	Майбутній час дієслів. Форми майбутнього часу дієслів. Лексичний матеріал <i>Економічні цикли</i>	87
Практичне заняття №23.	Вираження теперішньої, минулої та майбутньої дії за допомогою дієслів недоконаного та доконаного виду. Лексичний матеріал <i>Котирування валют</i>	90
<u>Розділ 6.</u>	Дієприкметник. Відмінювання. Активний та пасивний стан дієприкметника. Способи утворення. Дієприкметниковий зворот. Лексичний матеріал <i>Необхідність та сутність кредиту</i>	
Практичне заняття №24.		96

<u>Розділ 7.</u>	Дієприслівник. Доконаний та недоконаний вид.	
Практичне заняття №25.	Дієприслівниковий зворот. Безособові дієслівні форми на -но, -то. Лексичний матеріал <i>Гарантійні послуги комерційних банків</i>	101
<u>Розділ 8.</u>	Прислівник. Вищий і найвищий ступені порівняння прислівників. Типи прийменників. Лексичний матеріал	
Практичне заняття №26.	<i>Кон'юнктурна теорія грошей українського економіста М.І.Туган-Барановського</i>	106
<u>Розділ 9.</u>	Сполучник. Особливості утворення та вживання. Лексичний матеріал <i>Еволюція грошей</i>	
Практичне заняття №27.		110
<u>Розділ 10.</u>	Теоретичні відомості. Граматичний коментар до розділів Використана та рекомендована література	116 139

ПЕРЕДМОВА

Потребою сучасності є укладання навчальних посібників, підручників з української мови для іноземних громадян, які б відповідали новітнім методичним підходам викладання мови як іноземної.

Пропонований навчальний посібник «Вивчаємо українську мову» являє собою практичний курс для іноземних слухачів підготовчих відділень. Видання спрямоване на формування вмінь та навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності. Посібник містить текстотеку, картотеку мовленнєвих дій, систему вправ і завдань, що дозволить засвоїти теоретичний і практичний матеріал у тому обсязі, який вимагає програма з дисципліни. Матеріали видання укладено з урахуванням вимог, які ставлять до рівня знань на основному етапі навчання. Відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти посібник може забезпечити досягнення рівня володіння мовою А2 (для користувача, який вже розуміє мову і намагається її застосовувати на практиці).

Навчальний посібник містить 10 розділів, до складу яких входять практичні заняття, теоретичні відомості, граматичний коментар, фахові та лінгвокультурологічні тексти. Запропонований авторами комунікативний підхід до навчання визначив наявність на кожному занятті завдань, призначених для формування та розвитку різних видів мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання та письма). Виконання комунікативних вправ допоможе студентам подолати мовний бар'єр і використовувати українську мову як засіб спілкування.

Розвитку навичок говоріння сприяють завдання, спрямовані на читання чи складання діалогу, створення усної розповіді (факультети Харківського державного університету харчування та торгівлі; страви з картоплі, овочів та грибів; у кав'ярні; видатні діячі України, свята в Україні; культурні традиції в Марокко тощо).

Кожне заняття передбачає письмові тренувальні вправи на закріплення граматичної теми. Лексичний матеріал супроводжується перекладом на англійську мову (подано короткий україно-англійський словничок згідно з базовою темою заняття). Робота з текстами соціально-культурного спрямування налаштована на розвиток мови та мовлення, вміння вести діалог, виокремити головну думку запропонованого навчального матеріалу.

Розділ 1

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

- Іменник: рід, узгодження іменників із залежними словами, формули питання, схвальної відповіді, прохання.
- Лексичний матеріал *У кав'ярні*.

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Брейк-кава	Break-coffee
Брейк-чай	Break-tea
Кав'ярня	Café, coffee house
Кафе	Café
Кетчуп	Ketchup
Консоме	Consommé
Ресторан	Restaurant
Титестор	Teatester
Фуршет	Stand-up meal (party)
Чипси	Chips
Шейкер	Shaker

Завдання №1.

Прочитайте текст, запам'ятайте значення виділених слів.

У кав'ярні

- Доброго дня! Я хочу замовити чашечку кави.
- Будь ласка! Ось *меню*. Обирайте каву на власний смак.
- Мені *смакує* чорна *натуральна* кава *сорту арабіка*.
- Саме з цього сорту ми готуємо каву по-турецьки, каву з прянощами, каву «Африка», каву «Аравія». *Асортимент* має приємно вразити *Вас*!
- Дякую! Я вирішив замовити каву *по-турецьки*.
- Добре! Ваше замовлення буде виконане. Ви п'єте каву з *цукром*?
- Так!
- Дозвольте запропонувати *солодоці*: *тістечка, торти, цукерки, морзиво*.
- Дякую! Добре, я, мабуть, замовлю тістечко „Наполеон”.
- Ваше замовлення. *Смачного*!
- Дійсно, *вишуканий* смак. Дякую! Скільки я маю *сплатити*?

- Заходьте до нашої кав'ярні! У нас Ви можете посмакувати кавовими гарячими та охолодженими коктейлями. На все добре!
- До побачення! Обов'язково зайдіть.

Завдання № 2.

Сформулюйте **прохання**, поставте **питання**, запропонуйте в зазначеній ситуації.

• У кав'ярні

1. Попрохайте чашечку кави.
2. Попрохайте цукру до кави.
3. Попрохайте шматочок торта до кави.
4. Попрохайте тістечко «Медовик» до кави.
5. запитайте про ціну однієї чашечки кави.
6. Запитайте про асортимент кави.
7. Запропонуйте приятелям приєднатися до вашого столу.
8. Запропонуйте дівчині тістечко за її смаком.
9. Подякуйте за смачну каву.
10. Подякуйте за смачний торт.
11. Похваліть чашки для кави: скажіть, що вони красиві.
12. Похваліть інтер'єр кав'ярні: скажіть, що тут затишно та привітно.
13. Подякуйте за обслуговування.
14. попрощайтесь з офіціантом.
15. Скажіть офіціанту, що ви обов'язково зайдете до цієї кав'ярні.

Зразок.

– Будь ласка, дайте мені меню!

Завдання №3.

Продовжіть речення, використайте іменники для довідок у запропонованому порядку, узгодьте їх із залежними словами.

1. Заходьте до нашої _____
2. Я хочу замовити _____ кави.
3. Ви п'єте каву з _____?
4. З _____ арабіка ми готуємо каву по- турецьки.
5. Ваше _____ буде незабаром виконане.
6. Офіціант приніс на замовлення два шматочки _____
7. Це тістечко чудове на _____
8. У кав'ярні відвідувачам було запропоновано різноманітні _____
9. Відвідувачі вдячно потиснули руку _____
10. Для приготування смачного _____ необхідно використовувати натуральні вершки.
11. До складу _____ «Наполеон» входить заврний крем.
12. Таке різноманітне _____ є гордістю кав'ярні.
13. Над _____ попрацювали талановиті дизайнери.
14. У цій можна скуштувати різноманітні _____ кави.

Довідка: кав'ярня, чашка, цукор, сорт, замовлення, торт, смак, коктейль, офіціант, морзиво, тістечко, меню, інтер'єр.

Завдання №4.

Ознайомтесь за таблицею з різними типами означальних конструкцій з іменником *кава*. Складіть з ними речення. Використайте дієслова *купили*, *замовили*.

Ми *купили* в магазині каву в зернах.

Ми *замовили* в кв'ярні каву чорну по-варшавськи.

Різні типи означальних конструкцій з іменником *кава*

<i>однокомпонентні</i>	<i>двокомпонентні</i>	<i>трикомпонентні та чотирикомпонентні</i>
кава в зернах	кава чорна по-варшавськи	кава чорна із зерен ячменю і моркви

кава мелена	кава розчинна з вершками	кава чорна охолоджена з вишневим соком
кава гранульована	кава італійська біла	кава чорна охолоджена з апельсиною цедрою
кава розчинна	кава холодна ванільна	кава холодна ванільна з морозивом
кава декофеїнізована	кава збита холодна	кава збита холодна з корицею та медом
кава ароматизована	кава з сиропом з полуниці	кава з сиропом з полуниці та ромом
кава африканська	кава з коренів лопуха	кава з коренів лопуха та жолудів

Зразок:

Ми купили в магазині каву в зернах.

Ми замовили в кв'ярні каву чорну по-варшавськи.

Завдання № 5.

Прочитайте текст. Перекажіть його зміст.

• Приготування кави як напою

Мелена каву втрачає аромат значно раніше, ніж каву в зернах. Тільки за умови швидкого використання одразу можна змолоти упаковку кави.

Важливо, щоб зерна кави під час помолу не нагрівались. Найкраще упоратися з таким питанням можуть кавомолки з регулятором ступені помолу, призначені для напівавтоматичного приготування кави.

Існує кілька «золотих правил» для одержання смачної кави:

- для приготування кави необхідно використовувати тільки свіжу, холодну, некип'ячену воду;
- некип'ячена вода сприяє збереженню аромату та відсутності гіркоти;
- кавоварки мають бути абсолютно чистими, бо залишки кави та жмиху від попереднього приготування негативно впливають на смак одержаного напою;
- посуд необхідно використовувати з такого матеріалу, щоб не відбувалося акумуляції запахів та змішування їх з ароматом кави;
- каву не бажано довго зберігати в теплі, бо втрачається аромат.

Завдання №6.

Визначте рід іменників.

Зразок:

Ч. р. – помол. Ж.р. – кава. С.р. – молоко.

Кавоварка, запах, вода, кафе, жмих, аромат, ложечка, чашка, блюдце, гіркота, напій, порція, смак, посуд, пропорція, помол, зерно, матеріал, упаковка, тепло.

Завдання №8.

Прочитайте виразно назви рецептів чаю та чайних напоїв, слідкуйте за вимовою звуків [ч], [ш], [щ].

1. Крюшон з фруктами та чаєм.
2. Чай з ігристим вином.
3. Чай з кардамоном.
4. Чай з морозивом та ківі.
5. Чай з льодом.
6. Чай з порічками.
7. Чай по-мадридськи.
8. Чай по-монгольськи.
9. Чай по-російськи.
10. Чай по-хельсинськи.
11. Чай-фіз.
12. Чайні драгли з манго.
13. Чайне морозиво.
14. Чайний грог.
15. Чайний коктейль з бананами.
16. Чайний лікер.

17. Чайний пунш по-японськи.
18. Чайний фліп з чорною смородиною.
19. Шотландський чай.

Складіть діалог, в якому є повна схвальна відповідь на поставлене питання.

Зразок:

- Вам смакує королівський чайний пунш?
- Так, мені смакує королівський чайний пунш!

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №2

- Розряди іменників за значенням, наголос, склади.
- Лексичний матеріал *Економічний факультет Харківського державного університету харчування та торгівлі.*

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Аудиторія	Lecture hall
Викладач	Lecturer
Декан	Dean
Деканат	Dean's office
Доповідь	Report
Доцент	Associate professor
Економічний факультет	Economics faculty
Монографія	Monograph
Обліково-фінансовий факультет	Accounting and Finance faculty
Проректор	Vice-rector
Професор	Professor

Ректор	Rector
Ректорат	University administration/ rector's office
Словник	Dictionary
Старший викладач	Assistant professor
Тези	Theses
Факультет управління торговельно-підприємницькою та митною діяльністю	The faculty of managing trade, entrepreneurial and customs activity
Факультет менеджменту	Management faculty
Факультет обладнання та технічного сервісу	The faculty of equipment and technical service
Харківський державний університет харчування та торгівлі	Kharkiv State University of Food Technology and Trade

Завдання №1.

Прочитайте та обговоріть текст, зверніть увагу на незнайомі слова й словосполучення.

• Економічний факультет Харківського державного університету харчування та торгівлі

На *факультеті* працюють *висококваліфіковані педагоги*, які виховують, навчають студентів, проводять *науково-дослідну роботу*. Вони публікують *підручники, монографії, навчальні посібники, наукові статті, тези, довідники*.

В науково-дослідній роботі активну участь беруть студенти. За *відмінне навчання*, значні успіхи з вивчення дисциплін, а також наукову роботу та участь у *громадському житті* студенти факультету одержують *стипендії Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України* та інші.

Студентська молодь радо бере участь у таких святах, як: *«Дебют», «Останній дзвоник», «КВК», «Перлина університету», «День кафедри»*. Є всі належні умови для занять спортом, що сприяє бадьорості та оздоровленню.

На факультеті здійснюється підготовка бакалаврів, магістрів за державним замовленням та на контрактних умовах за спеціальностями: *«Економіка підприємств», «Міжнародна економіка», «Маркетинг»* тощо.

В університеті є можливість навчатися в аспірантурі за спеціальністю *«Економіка торгівлі та послуг»*.

Професорсько-викладацький колектив співпрацює з промисловими та торговельними підприємствами, банківськими установами Харкова й інших регіонів України, що є базовими для стажування викладачів, проходження студентами виробничих видів практики. Система освіти на економічному факультеті відвищує шанси випускників на працевлаштування та успішну ділову кар'єру.

Завдання №2.

Напишіть та прокоментуйте значення слів і словосполучень, вкажіть розряди іменників:

факультет, педагог, робота, підручник, монографія, довідник, навчання, посібник, наука, стаття, тези, відмінник, життя, стипендія, дебют, перлина, кафедра, клуб, фахівець, виставка, комп'ютер, клас, оранжерея, торгівля, підприємство, практика, студент, випускник.

Завдання №3.

Прочтайте слова, зазначені в завданні №2. Поставте до них питання хто? що?

Завдання №4.

Запишіть у дві колонки запропоновані назви істот і неістот:

українець, брат, сестра, викладач, аудиторія, клас, педогог, тези, відмінник, наука, перлина, викладацька, випускник, доповідь, довідник, книга.

Зразок:

Хто це?

Що це?

Це студентка Олеся

Це підручник

Назви істот (хто це?)	Назви неістот (що це?)

Завдання №5.

Прочитайте слова, розбийте їх на склади:

товариш, завдання, лекція, практика, семінар, підручник, факультет, декан, університет, сестра, викладач, словник, монографія, студентка, студент, гуртожиток, зошит, олівець, навчання, читання, слово, словосполучення, розклад, оголошення, запрошення, привітання, аудиторія, перлина, дебют, зустріч, стаття, доповідь, Україна, Харків, Київ, Пекін, Кіто, Ірак, Іран, Туркменія.

Завдання №6.

Напишіть слова й словосполучення, поставте наголос, прочитайте.

Харківський державний університет харчування та торгівлі, Міністерство науки і освіти, технологічний факультет, товарознавчий факультет, факультет обладнання та технічного сервісу, аудиторія, студент, колега, товариш, пан, пані, панове, ректорат, декан, деканат, викладач, старший викладач, доцент, професор.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №3

- Число іменників, суб'єкт, предикат.
- Лексичний матеріал *Навчально-науковий інститут харчових технологій та бізнесу Харківського державного університету харчування та торгівлі.*

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Бакалавр	Bachelor
Диплом	Diploma
Дипломна робота	Qualifying paper
Довідник	Reference book
Доктор наук	Doctor of Science
Кафедра	Department
Керівник дипломної роботи	Qualifying paper manager
Керівник курсової роботи	Term paper
Куратор	Academic supervisor
Лаборант	Laboratory assistant
Методист	Methodologist, resource specialist

Науковець	Scientist
Науково-навчальний інститут	Academic and scientific institute
Професія	Profession
Розклад	Schedule
Секретар	Secretary
Технологія	Technology
Школа	School

Завдання №1.

Прочитайте текст, зверніть увагу на незнайомі слова та словосполучення. Перевірте їхнє значення за словником.

- **Навчально-науковий інститут харчових технологій та бізнесу Харківського державного університету харчування та торгівлі**

Навчально-науковий інститут дає освіту за багатьма спеціальностями: «Харчові технології», «Технологія хліба, кондитерських, макаронних виробів і харчоконцентратів», «Технологія зберігання, консервування та переробки плодів і овочів», «Технологія зберігання, консервування та переробки м'яса», «Технологія зберігання, консервування та переробки молока». Підготовка здійснюється за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, магістра. Діє навчально-науковий консультаційний центр, в якому здійснюється підготовка кадрів з сімнадцяти робочих професій, надаються консультаційні послуги підприємствам ресторанного господарства та торгівлі.

Навчально-науковий інститут має одну з найпотужніших в університеті матеріально-технічну базу, засновано науково-дослідницькі лабораторії, наукові школи.

Пріоритетними напрямками досліджень, які активно розвиваються науковцями, є раціональне використання сировини, залучення до технологічного циклу виробництва продукції нетрадиційних видів сировини, дослідження влативостей харчових добавок, розробка продукції лікувально-профілактичного призначення тощо.

Багато уваги приділяється розвитку міжнародних зв'язків з науковими закладами та виробничими корпораціями Європи, а саме: Польщі, Іспанії, Франції. Успішно розвивається співпраця з вітчизняними та закордонними партнерами.

Студенти навчально-наукового інституту одержують міцні знання, які необхідні їм у майбутній професії.

Завдання №2.

Дайте відповіді на питання за текстом.

1. Це _____ Які спеціальності тут можна отримати? Тут _____
2. За якими рівнями здійснюється підготовка студентів? Підготовка студентів здійснюється за _____
3. Це навчально-науковий консультаційний центр. Які послуги він надає? Студенти одержують знання з _____
4. Науковці навчально-наукового інституту проводять різноманітні дослідження. Які це дослідження? Досліджують _____

5. Це студенти. Які знання вони одержують в університеті?

Завдання №3.

Перекажіть текст «Навчально-науковий інститут харчових технологій та бізнесу Харківського державного університету харчування та торгівлі»

Завдання №4.

Прочитайте речення. Визначіть форму числа виділених іменників.

1. Зустріч зі *студентом*. Зустріч зі *студентами*.
2. Цього року відкрито економічний *факультет*. На *факультетах* навчається багато студентів.
3. Державний *університет* розташований у центрі міста. Українські *університети* дають глибокі знання студентам.
4. Це науково-дослідницька *лабораторія*. Там науково-дослідницькі *лабораторії*.
5. Тут проводиться цікава *робота*. Кращі *роботи* студентів було відзначено.
6. Він *магістр*. Вони *магістри*.

Завдання №5.

Напишіть іменники у множині. Прочитайте. Зверніть увагу на наголос.

Факультет, спеціальність, технологія, бакалавр, магістр, спеціаліст, центр, професія, послуга, ресторан, база, лабораторія, наука, школа, напрямок, вид,

добавка, зв'язок, розробка, університет, декан, методист, науковець, професор, заклад, студентка, студент, викладач, підручник, довідник, кабінет, викладацька, цикл, словник, книга, товариш, друг, група, деканат, секретар, розклад, диплом, керівник, куратор.

Завдання №6.

Продовжіть речення, іменники запишіть у формі множини. Використайте слова для довідки, визначіть предикат: працюють, слухають, відповідають, говорять, допомагають, досліджують, лежать, висять, навчаються, повторюють.

1. Декан, методист _____
2. Студент, студентка _____
3. Товариш _____
4. Викладач, куратор _____
5. Професор, керівник _____
6. Науковець _____
7. Підручник, довідник, словник _____
8. Магістр, спеціаліст _____
9. Друг _____
10. Картина _____

Завдання №7.

Напишіть прості речення. Використайте слова для довідки: група, студент, розклад, професор, секретар, книга, бакалавр, декан, куратор. Визначіть суб'єкт.

1. _____ працює. 2. _____ відповідає. 3. _____ висить.
4. _____ запитує. 5. _____ записує. 6. _____ лежить.
7. _____ відповідає. 8. _____ слухає. 9. _____ читає.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №4

- Відмінювання іменників, відміни іменників.
- Лексичний матеріал *Відділення обладнання та технічного сервісу Харківського державного університету харчування та торгівлі.*

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Галузь	Branch, field, sphere
Експеримент	Experiment
Інженерна механіка	Engineering mechanics
Модернізація	Modernization, upgrading
Навчальна програма	Curriculum
Наукові дослідження	Scientific research
Обладнання	Equipment
Ресторанний бізнес	Restaurant business
Сервіс	Service
Сільськогосподарська сировина	Agricultural raw material
Спеціальність	Speciality
Технічний сервіс	Technical service
Фах	Speciality, occupation
Харчова промисловість	Food industry

Завдання №1.

Прочитайте текст, зверніть увагу на виділені слова та словосполучення. Запишіть їх, вкажіть іменники.

• **Факультет обладнання та технічного сервісу**

Харківського державного університету харчування та торгівлі

За роки існування факультету обладнання та технічного сервісу підготовлено багато знавців своєї справи.

Факультет цілком задовольняє зростаючі потреби харчової промисловості, торгівлі та ресторанного бізнесу.

Наукові дослідження логічно пов'язані з навчальною програмою. Для допитливих студентів створено всі умови. Кращі з них є учасниками наукових гуртків, посідають призові місця в олімпіадах, конкурсах. Результати їхньої творчості стають своєрідною «родзинкою» бакалаврських, дипломних та магістерських робіт.

Спеціалізовані лабораторії постійно модернізуються, поповнюються експериментальні стенди для дослідження нових напрямків галузі. Повідні науковці факультету разом із талановитими студентами, аспірантами працюють над такими проблемами: удосконалення процесів, апаратів, обладнання харчових виробництв і розробка прогресивних технологій переробки сільськогосподарської сировини; наукове обґрунтування та розробка прогресивних процесів для виробництва смажених кулінарних виробів; дослідження процесів сушіння харчової сировини; вивчення стану води в харчових продуктах тощо.

Завдання №2.

Прочитайте речення. Напишіть питання до виділених іменників.

1. Ми навчаємося в університеті. _____?

2. Тут знаходяться *студенти*. _____?
3. Вони розмовляли з *аспірантами*. _____?
4. Це спеціалізовані *лабораторії*. _____?
5. Ми спостерігали за *дослідженнями*. _____?
6. Вони добре знають свою *справу*. _____?
7. Молодь бере участь в роботі *гуртків*. _____?
8. Викладачі проводили *олімпіаду*. _____?
9. Ми досліджуємо *сушіння харчової сировини*. _____?
10. На *стендах* відображено результати *навчання*. _____?
11. Результати *досліджень* будуть опубліковані. _____?

Завдання №3.

Напишіть запропоновані іменники у називному відмінку множини. Поставте наголос.

Факультет, викладач, студент, студентка, професор, процес, апарат, дослід, кафедра, розклад, науковець, конкурс, олімпіада, аспірант, лабораторія, аудиторія, словник, довідник, підручник, програма, стенд, сировина, виріб, продукт.

Завдання №4.

Прочитайте іменники. Зверніть увагу на зміну наголосу в називному відмінку множини.

Словник – словники, слово – слова, олівець – олівці, вода – води, товариш – товариші, фахівець – фахівці, знавець – знавці, місто – міста, село – села, озеро – озера, килим – килими, тарілка – тарілки, слухач – слухачі, дощ – дощі, сир – сири.

Завдання №5.

Напишіть подані іменники в знахідному відмінку однини та множини.

Зразок: аспірант – аспіранта, аспірантів.

Аудиторія, науковець, промовець, олівець, кімната, рукопис, олімпіада, конкурс, продукт, секретар, лабораторія, родзинка, гурток, учасник, блюдо, слово, озеро.

Завдання №6.

Напишіть відповіді на питання.

Зразок: Кого зустрів викладач? (студенти). Викладач зустрів студентів.

1. Кого зустрів студент? (викладач). _____.
2. Що Ви читаєте? (підручник). _____.
3. Кого запитує декан? (магістр). _____.
4. Кого вітає Ольга? (товариш). _____.
5. Що відвідує слухач (заняття). _____.
6. Що тримає науковець? (рукопис). _____.
7. Кого вони розуміють? (друзі). _____.
8. Що слухають друзі? (лекція). _____.
9. Що виконують Олег та Ірина? (завдання). _____.
10. Кого бачили лаборанти? (Оксана). _____.

Завдання №7.

Розподіліть іменники за відмінами. Визначіть категорію роду. Складіть і запишіть з ними речення.

Годинник, повітря, вода, телевізор, друг, будинок, відмінок, іменник, староста, завдання, слухач, економіст, менеджер, піна, котлета, батько, Петро, кіно, Харківщина, кафе, сіль, школа, гуся, ягня, їжа, тінь, Дніпро, буря, прізвище.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №5

- Відмінювання іменників першої, другої віміни.
- Лексичний матеріал *Страви з картоплі, овочів та грибів*.

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Відвар	Decoction
Вітаміни	Vitamins
Вуглеводи	Carbohydrates
Гарнір	Garnish
Гриби	Mushrooms
Гуляш	Goulash
Духова шафа	Oven
Кухар	Cook, chef
Масло	Butter
Овочі	Vegetables
Олія	Oil
Смаження	Frying
Соус	Sauce, gravy
Страва	Dish, course
Суп	Soup
Таця	Tray
Узвар	Stewed fruit, compote
Холодильник	Refrigerator
Цукерка	A sweet
Яйце	Egg

Завдання №1.

Прочитайте текст. Поясніть значення виділених слів та словосполучень, зверніть увагу на їх правопис.

- **Страви з картоплі, овочів та грибів**

Для приготування таких страв застосовують різні способи теплового обробляння – *варіння, припускання, смаження, тушкування, запікання*. Харчова цінність *овочевих страв* обумовлена високим вмістом у них *вітамінів, вуглеводів та мінеральних солей*, легко засвоюваних і необхідних організмові

людини. *Ароматичні та барвні речовини*, які містяться в овочах, надають стравам смаку, збуджують *апетит*, різноманітять харчування.

Підготовлені *обчищені* овочі зберігають накритими вологою *серветкою* або *рушником*. *Нарізувати* овочі слід перед приготуванням – це запобігає втраті вітамінів.

Для кращого зберігання вітаміну С овочі під час варіння необхідно опускати в *киплячу воду* й варити в закритій *посудині* при незначному *кипінні*. *Відвар* використовують для приготування *супів* або *соусів*.

Тушковані овочі корисніші від варених, бо після тушкування розчинні речовини *залишаються* в овочах, поліпшуючи їх смакові властивості.

У смажених овочів краще зберігаються ароматичні й смакові речовини. Овочі – сирі й варені – смажать із малою кількістю *жиру* або у *фритюрі*. Перед смаженням жир необхідно доводити до температури 150 – 160 С. Овочі обсмажують доти, поки з усіх боків утвориться рівномірна рум'яна *кірочка*. Якщо після появи добре підсмаженої *кірочки* овочі недостатньо м'які, їх *досмажують в духовій шафі*.

Завдання №2. *Провідмінійте іменники, визначіть, до якої відміни вони належать.*

Страва, варіння, припускання, тушкування, запікання, вітамін, апетит, гірчиця, холодильник, кухар, перець.

Завдання №3. *Напишіть речення за зразком:* Вони говорили про (страва). Вони говорили про страву.

1. Студенти вивчали матеріал про користь (вітамін).

2. Викладач розповідав про дослідження (сировина)_____

3. Студенти писали творчу роботу про приготування (соуси) _____

4. Друзі читатимуть про (фритюр)_____

5. Олег Іванович говоритиме про (смаження) _____

6. Неохідно подбати про (серветка, рушник)_____

7. Вони читали про барвні (речовина)_____

8. Товариші запитували про (картоплю)_____

9. Декан знає про прведені практичні (занять)_____

Завдання № 4. Дайте відповіді на питання за зразком: - Ви навчаєтесь в університеті? – Так, я навчаюсь в університеті.

1. Ви готуєте страви з овочів? _____
2. Ви знаєте про процеси варіння, припускання, смаження, тушкування, запікання? _____
3. Вам розповідали про ароматичні та барвні речовини? _____
4. Вони знають про користь вітамінів? _____
5. Вони використовують відвари для приготування соусів або супів? _____
6. Вона накриває обчищені овочі вологою серветкою або ркушником? _____
7. Вона готує овочі в закритому посуді? _____
8. Вона досмажує овочі в духовій шафі? _____
9. Вони смажать овочі з невеликою кількістю жиру? _____
10. Він споживає овочі? Він знає про харчову цінність овочів? _____

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №6

- Правопис закінчень в родовому відмінку однини іменників чоловічого роду другої відміни, клична форма іменників другої відміни.
- Лексичний матеріал *Виникнення й роль перших банків в історії людства.*

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Банк	Bank
Банківські операції	Banking transaction
Банківські установи	Banking institution
Банкір	Banker
Гроші	Money
Економіка	Economy
Економіст	Economist
Застава	Security interest

Кредит	Credit
Кредитор	Creditor
Кредитування	Crediting
Фінансові ринки	Financial markets
Цінності	Valuables

Завдання №1.

Прочитайте текст, зверніть увагу на виділені слова та словосполучення, визначте іменники.

• **Виникнення й роль перших банків в історії людства**

З розвитком ринкової економіки виникає потреба в створенні фінансової інфраструктури, яка включає *фінансові ринки* та фінансово-кредитні інститути, що обслуговують їхнє існування. Центральною ланкою при цьому є банки, які відіграють провідну роль у стабілізації фінансової системи, обслуговуванні грошового обігу, забезпеченні суб'єктів господарювання кредитними засобами. Міжнародний і вітчизняний досвіди свідчать про те, що стан банківської системи є індикатором стану всієї економіки.

Історія не лишила достатньо повних відомостей про те, коли виникли банки, які операції вони виконували, що впливало на їхній розвиток.

За свідченнями *істориків*, перші *банківські операції* виконували і окремі особи, і деякі церковні установи, що концентрували значні *грошові та матеріальні ресурси*. У давніх святилищах накопичувалась велика кількість *грошей*. Храми були надійним місцем для зберігання *цінностей*. Саме через це вони стали своєрідними *банківськими установами*.

Перші *банкіри* незабаром зрозуміли, що накопичені грошові *багатства* лежать без руху, в той час як від них можна було б одержувати користь, віддаючи їх у *тимчасове користування* або відкриваючи самостійні *торговельні й ремісничні підприємства*. *Заставою* при цьому були кораблі й товари, а в окремих випадках - будинки, коштовні камені й навіть раби.

Завдання №2.

Поясніть правопис відмінкових закінчень родового відмінка однини іменників другої відміни.

Банку, економіста, інституту, кредиту, обігу, суб'єкта, банкіра, ресурсу, споживача, досвіду, індикатора, розвитку, історика, сектора, заліку, Харкова,

долара, університету, іменника, студента, іспиту, екзамену, Андрія, директора, факультету.

Завдання №3.

Прочитайте й запам'ятайте спільнокореневі слова:

економіка – економіст, банк – банкір, декан – деканат, ректор – ректорат, історія – історик, екзамен – екзаменатор - екзаменування, читати – прочитати – читання, кредит – кредитор – кредитування.

Завдання №4.

Напишіть питання до виділених іменників.

1. Тут працює *банкір*. _____?
2. Це *банк*. _____?
3. Ми зустрілися з *економістом*. _____?
4. Мої друзі одетжали *кредит*. _____?
5. Студенти слухали *декана*. _____?
6. Необхідно готуватися до *заліку*. _____?
7. До Харкова прибули *туристи*. _____?
8. Викладач написав завдання для *студентів*. _____?
9. Андрій склав *іспит*. _____?
10. Це кабінет *директора*. _____?

Завдання №5.

Поставте іменники в кличному відмінку однини. Поясніть їх правопис.

Ректор, професор, викладач, студент, лікар, друг, товариш, батько, син, Харків, Петро, Андрій, Людвіг, учитель, Іваненко.

Завдання №6.

Напишіть речення за зразком, використайте цей, той у потрібній формі.

1. Це _____ банк.
2. Ми були у _____ друга.
3. Вони готувалися до _____ заліку.
4. Кабінет _____ ректора.
5. До нас приїхали _____ студенти.
6. Тут лежить _____ книга.
7. Відповідає _____ студентка.
- 8.

Звіт підготував _____ економіст. 9. Про справи розповідали _____ банкіри. 10. Необхідно підтримати _____ довіру до банків. 11. Наші студенти зрозуміли _____ програму. 12. До _____ споживачів підійшов директор.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №7

- Відмінювання іменників третьої та четвертої відміни.
- Лексичний матеріал *Функції та операції комерційних банків України*.

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Валюта	Currency
Вексель	Bill of exchange
Готівка	Cash
Грошовий ринок	Money market, currency market
Діяльність	Activity
Документ	Document
Економічні інститути	Economic institutions
Закон	Law
Інвестиційні операції	Investment transactions
Інкасація	Encashment
Комерційний банк	Commercial bank
Кредитні операції	Credit transactions
Купівля-продаж	Purchase and sale
Розрахунки	Payments
Установа	Institution, establishment
Юридична особа	Legal entity

Завдання №1.

Прочитайте текст, зверніть увагу на виділені слова та словосполучення. Визначте іменники, вкажіть, до якої відміни вони належать.

• Функції та операції комерційних банків України

Банком з юридичної точки зору прийнято вважати *фінансово-кредитну установу*, яку зареєстровано як банк і яка може здійснювати сукупність операцій, віднесених до кола банківських.

Банківська діяльність в Україні має здійснюватись згідно із *Законом України „Про банки та банківську діяльність”*. Цим законом визначено перелік таких операцій:

залучення коштів *юридичних та фізичних осіб* (до запитання і на певний строк);
розміщення залучених коштів від свого *імені* та за свій рахунок *кредитними та інвестиційними операціями*;

відкриття й ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб;

здійснення розрахунків за дорученням фізичних та юридичних осіб,;

інкасація коштів, векселів, платіжних і розрахункових документів та касове обслуговування фізичних та юридичних осіб;

купівля-продаж іноземної валюти в готівковій та безготівковій формах тощо.

Отже, банки – це особливі *економічні інститути*, що акумулюють грошові кошти, надають кредити, здійснюють *розрахунки на грошовому ринку*. Саме таке визначення можна дати банку в економічному розумінні.

Завдання №2.

Провідмініуйте іменники ім'я, установа, місто, вечір, Дніпро. Зробіть запис в таблиці.

Назви відмінків	Іменники
Називний відмінок	
Родовий відмінок	
Давальний відмінок	
Знахідний відмінок	
Орудний відмінок	
Місцевий відмінок	

Завдання №3.

Прочитайте речення. Поставте питання до виділених іменників.

1. Я познайомився зі студенткою на *ім'я* Оксана. _____?
2. Новонароджене хлоп'я ще не має *імені*. _____?
3. Театр удостоєний *імені* відомого композитора. _____?
4. В цьому *імені* звучить велич народу. _____?
5. *Ім'я* українського поета Тараса Шевченка відоме всьому світу. _____?
6. Таким *ім'ям* (*іменем*) слід пишатися. _____?
7. В університеті ми одержуємо міцні *знання*. _____?

8. З нашими знаннями ми вчасно складемо залік. _____?
9. Наука – це важлива галузь знань. _____?
10. Друзі розпочали роботу зі знанням справи. _____?

Завдання №4.

Дайте відповідь на питання, використавши подану інформацію за текстом «Функції та операції комерційних банків України».

1. Що таке банк?

особливі економічні інститути, що акумулюють грошові кошти, надають кредити, здійснюють розрахунки на грошовому ринку

2. Дайте назву закону, що регулює банківську діяльність в Україні?

Закон України «Про банки та банківську діяльність»

3. Що таке банк з юридичної точки зору?

фінансово-кредитна установа, яку зареєстровано як банк і яка може здійснювати сукупність операцій, віднесених до кола банківських.

4. Що передбачає Закон України «Про банки та банківську діяльність»?

залучення коштів юридичних та фізичних осіб, розміщення залучених коштів від свого імені та за свій рахунок кредитними та інвестиційними операціями тощо

Завдання №5.

Розкажіть стисло про операції комерційних банків України, використавши текст «Функції та операції комерційних банків України».

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №8

- Невідмінювані іменники, відмінювання імен по батькові, відмінювання прізвищ іменникового типу, способи творення іменників .
- Лексичний матеріал *Монетарна політика*

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Банкнота	Banknote
Банкотно-монетний двір	Mint
Валовий внутрішній продукт	GDP (Gross Domestic Product)
Валютна політика	Foreign exchange policy
Верховна Рада України	Verkhovna Rada of Ukraine
Відсоткова політика	Interest rate policy
Грошовий обіг	Money turnover
Грошово-кредитна політика	Monetary policy
Дефіцит	Deficit, scarcity
Експорт	Export
Золотовалютні резерви	Gold and foreign currency reserves
Імпорт	Import
Інфляція	Inflation
Кабінет Міністрів України	Cabinet of Ministers of Ukraine
Капітал	Capital
Макроекономіка	Macroeconomics
Мережа	Network
Монета	Coin
Монетарна політика	Monetary policy
Фінансово-кредитні установи	Financial institution
Центральний банк	Central bank
Цінні папери	Securities

Завдання №1.

Прочитайте текст, зверніть увагу на виділені слова та словосполучення. Визначте основну інформацію тексту.

• **Монетарна політика**

Для друкування банкнот та карбування монет в Україні створено власний банкотно-монетний двір. Із введенням у дію Малинської фабрики

банкнотного *паперу* Україна має замкнутий цикл виготовлення національних грошей. Забезпечення економіки готівковими грошима здійснюється через *мережу* регіональних управлінь Національного банку на земовлення комерційних банків.

На *Центральний банк* покладається регулювання *грошового обігу* в країні, тому він з певною періодичністю готує для *уряду* аналіз стану та свої пропозиції з цього питання.

Основні засади *грошово-кредитної політики* ґрунтуються на основних критеріях та *макроекономічних показниках* загальнодержавної програми *економічного розвитку* та основних параметрах економічного й соціального розвитку України на відповідний період, що включають прогностичні показники обсягу *валового внутрішнього продукту*, рівня *інфляції*, розміру *дефіциту* державного бюджету та джерел його покриття, платіжного та торговельного *балансів*, затверджених *Кабінетом Міністрів України*.

Щороку Національний банк інформує *Верховну Раду України* про напрями грошово-кредитної й валютної *політики*, розробленої Національним банком на наступний рік і більш тривалий період.

Основними *економічними засобами* і методами грошово-кредитної політики є *регулювання* обсягу грошової маси через визначення та регулювання норм обов'язкових *резервів* для комерційних банків та фінансово-кредитних установ, *відсоткову політику*, операції з *цінними паперами* на відкритому ринку, *управління золотовалютними резервами*, регулювання *імпорту* та *експорту капіталу*, *рефінансування* комерційних банків.

Завдання №2.

Визначте в запропонованому тексті іменники, вкажіть, чи є в ньому невідмінювані іменники.

Завдання №3.

Прочитайте словосполучення, вкажіть, які вам відомі. За допомогою словника визначте значення незнайомих понять:

модернізований потенціал економіки, соціальна сфера, економічні засоби, технічний потенціал, державна підтримка, золотовалютні резерви, імпорт, експорт, капітал, інвестор, боржник, облігації, інкасація коштів, вексель, платіжні документи, послуги, купівля-продаж, банк, економіст, фахівець, банківські ризики, угода.

Завдання №4.

Визначте способи творення іменників:

внесення, керування, затвердження, послаблення, здійснення, регулювання, пропонування, розроблення, визначення, управління, рефінансування, формування, узгодженість, збалансованість, скорочення, дотримання, економіст, вдосконалення, карбування, друкування.

Завдання №5.

Прочитайте запропоновані слова з тексту, визначте рід та розряди іменників: політика, банк, країна, програма, кредитор, показник, економіка, розвиток, Україна, керівник, період, регулювання, фахівець, баланс, інфляція, боржник, бюджет, торгівля, покриття, затвердження, інформація, прогнозування, напрям, рік, мережа, монета, папір.

Завдання №6.

Прочитайте текст, знайдіть в ньому відповіді на питання.

1. Які основні функції виконує Центральний банк?
2. На чому ґрунтується грошово-кредитна політика?
3. Чи інформує Національний банк Верховну Раду України про напрями грошово-кредитної та валютної політики?
4. Чи має Україна власний банкотно-монетний двір?
5. Чи має Україна замкнутий цикл виготовлення національних грошей?
6. Яким чином відбувається забезпечення економіки готівковими грошима?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №9

- Правопис іменників, способи творення, відмінювання іменників іншомовного походження.
- Лексичний матеріал *Валютний ринок*.

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Англійський фунт стерлінгів	English pound sterling
Євро	Euro
Клієнт	Client
Кон'юктура	Conjuncture, environment
Конвертованість	Convertibility
Курс валютний	Rate of exchange
Міжбанківський ринок	Interbank market
Неконвертований	Inconvertible
Нерезиденти	Non-residents
Позабіржовий ринок	over-the-counter market (OTC market)
Резиденти	Residents
Сегмент	Segment
Суб'єкт	Subject, person
Філія	Branch office, subsidiary
Фінансові інститути	Financial institutions
Часткова конвертованість	Partial convertibility
Японська ієна	Japanese yen

Завдання №1.

Прочитайте текст, зверніть увагу на слова, які ви вже знаєте. За допомогою словника або контексту визначте значення незнайомих слів та словосполучень.

• **Валютний ринок**

Сучасний валютний ринок являє собою розгалужену систему механізмів, функціонування яких покликане забезпечити купівлю і продаж національних грошових одиниць та іноземних валют з метою їх використання для обслуговування міжнародних платежів.

За громадянством та місцезнаходженням виділяють таких учасників валютного ринку як *резиденти* (фізичні та юридичні особи, що мають постійне

місце проживання в Україні, і представництва та *філії* резидентів за межами України) та *нерезиденти* (фізичні та юридичні особи з постійним місцезнаходженням за межами України, що працюють відповідно до законодавства іноземних держав).

Ці учасники за *інституціональною ознакою* можуть бути поділені на інституціональних учасників (уповноважені *банки, біржі, інші фінансові інститути*) та їх *клієнтів*.

Суб'єктів валютного ринку визначила Постанова Правління Національного банку України «Про Українську міжбанківську валютну біржу».

Валютний ринок України складається з таких великих *сегментів*: *біржового ринку; позабіржового або міжбанківського ринку; ринку продажу готівки, який обслуговує готівковий обіг.*

Курс валютний – ціна грошової одиниці однієї країни, виражена в грошових одиницях інших країн чи міжнародних валютних одиницях.

Залежно від стійкості виділяють три види валют: тверді – *конвертовані*, тобто вільно обмінювані на будь-яку іншу валюту (*долар, англійський фунт стерлінгів, євро, японська ієна*); м'які – *частково конвертовані*, тобто обмінюються тільки на деякі іноземні валюти, знаходяться в обігу в умовах валютних обмежень для резидентів; замкнуті – *неконвертовані*, тобто *функціонують* в межах даної країни.

На курс валют впливають багато *факторів*, серед яких *кон'юктура* (зміна співвідношення попиту та пропонування на ту чи іншу валюту через коливання ділової активності, *політичних подій, слухів, спекулятивних операцій* тощо).

Завдання №2.

Знайдіть в тексті **Валютний ринок** слова, які пишуться з апострофом.

Поясніть правопис. У разі потреби зверніться до орфографічного словника.

Завдання №3.

Поясніть значення слів. У разі потреби зверніться до тлумачного словника іношомовних слів.

Функціонування, іноземець, інститут, фінанси, біржа, політика, конвертованість, євро, ієна, долар, спекуляція, система, глобалізація, вакансія, інтелект, акредитив, економіка, імпортер, гарантія, ліміт, церемонія, менеджер.

Завдання №4.

*Дайте відповіді на питання, використавши текст **Валютний ринок***

1. Що таке валютний ринок?
2. Хто є учасниками валютного ринку?
3. Який документ визначає суб'єктів валютного ринку?
4. З яких сегментів складається валютний ринок?
5. Що таке курс валютний?
6. Які ви знаєте види валют?
7. Які фактори впливають на курс валют?

Завдання №5.

Дайте відповідь на питання, використовуючи подану інформацію.

1. Хто такий інвестор?

* суб'єкт івестиційної діяльності, що прийняв рішення про вкладення власних, позикових і залучених майнових та інтелектуальних цінностей.

2. Що таке інфраструктура?

* комплекс виробничих і невиробничих галузей, які забезпечують умови відтворення: шляхи, зв'язок, транспорт, освіта, охорона здоров'я.

3. Що таке капітал?

* економічна категорія, що виражає суспільно-виробничі відносини способу виробництва.

4. Що таке кон'юктура?

* сукупність умов, стан речей, збіг обставин, що можуть впливати на хід і результат якоїсь справи або процесу у певній галузі.

5. Хто такий менеджер?

* управляючий, керівник, директор, завідуючий, адміністратор, найманий професійний управляючий, що не є власником компанії.

6. Що таке ринок?

* сфера товарного обміну, де виникають і реалізуються відносини, пов'язані з процесом купівлі-продажу, і має місце конкретна господарська діяльність з приводу просування товарів і послуг від їх виробників до споживачів.

Завдання №6.

Використайте терміноелементи давньогрецького походження *giper* (значне підвищення, перебільшення, надмірність); *макро* (великий, значний); *мікро* (малий, найдрібніший) для утворення нових понять від іменників *іфляція*, *стагнація*, *еконміка*.

Наприклад: дез (заперечення, скасування) – інформація – дезінформація.

Завдання №7.

Визначте спосіб творення таких іменників:

нерезиденти, неконвертованість, держбанк, віце-президент, купівля-продаж, кредитоспроможність, експорт-імпорт, працевдатність, макроструктура, мікрооб'єкт, дизбаланс, надприбуток, економічність.

Завдання №8.

Складіть речення з такими словами:

ринок, міжбанківський ринок, клієнт, суб'єкт, кон'юнктура, євро, англійський фунт стерлінгів, японська ієна.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №10

- Синтаксична роль іменника в реченні.
- Лексичний матеріал *Визначення капіталу банку*.

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Активи	Assets
Акція	Share, stock
Визначення	Definition
Вторинний капітал	Secondary capital
Додатковий капітал	Additional capital
Достатність капіталу	Capital adequacy
Емісійний дохід	Paid-in capital in excess of par
Емісія	Emission
Збитки	Losses
Капітал	Capital
Кредитні ризики	Credit risk
Міжнародні розрахунки	International payments
Нетто	Nett
Номінальна вартість	Par value
Основний капітал	Fixed capital
Пай	Share
Первинний капітал	Primary capital
Показник	Index
Резерви	Reserves
Ринкові ризики	Market risks
Розмір капіталу	Capital stock
Стандарт	Standard, norm
Структура капіталу	Capital structure
Темп	Rate, speed, tempo
Фінансова стійкість	Financial strength
Формула	Formula

Завдання №1.

Прочитайте текст, зверніть увагу на слова, які ви вже знаєте. За допомогою словника визначте значення незнайомих слів та словосполучень.

• **Визначення капіталу банку**

Українська методика визначення капіталу банку і розрахунку його достатності впливає з рекомендації *Базельського комітету*. Банк *міжнародних розрахунків* в м.Базелі 1987-1988рр затвердив основні стандарти оцінки банківського капіталу. Згідно з цими рекомендаціями капітал банку поділяють на *основний (капітал 1 рівня)* та *додатковий (капітал 2 рівня)*.

Капітал поділяється на два рівні:

Основний (первинний, капітал 1 рівня) – *акції або паї, емісійні доходи, частина фондів і частина прибутку* звітного періоду.

Під основним капіталом треба розуміти постійну (незмінну за вартістю) частину капіталу, що може бути використана на покриття будь-яких збитків.

Додатковий (вторинний, капітал 2 рівня) – величина, що змінюється залежно від зміни вартості *активів* або *ринкових ризиків*, зокрема *резерви під кредитні ризики* (1 група) і частина резервів за *цінними паперами*.

Емісійний дохід – дохід, утворений від продажу акцій за ціною, вищою ніж *номінальна*.

Фінансова стійкість будь-якого комерційного банку може характеризуватися за такимм напрямками:

розмір капіталу;

структура (частка його окремих складових);

темп зростання як капіталу в цілому, так і окремих його складових;

нетто – частка власних засобів.

Достатність капіталу – відносний показник, що характеризує діяльність банку з погляду його стійкості за умови виникнення різних ризиків за активними операціями банку. *Достатність капіталу* визначається за спеціальною формулою.

Завдання №2.

Дайте відповіді на питання, використовуючи запропонований текст.

1. Який банк затвердив основні стандарти оцінки банківського капіталу?
2. На які рівні поділяється капітал?
3. Що таке основний капітал?
4. Що називають додатковим капіталом?
5. Що являє собою емісійний дохід?
6. У чому полягає фінансова стійкість будь-якого комерційного банку?
7. Що являє собою достатність капіталу?

Завдання №3.

Прочитайте прості речення. Зверніть увагу на іменники, що виступають в ролі підмета та присудка. Поставте питання до присудка.

1. Брутто – це валовий дохід без вирахування затрат або маса товару з упаковкою. _____?
2. Застава – форма виконання зобов'язань. _____?
3. Грошовий обіг – це безперервний рух грошей в процесі купівлі-продажу товарів і послуг. _____?
4. Інвестиції – це довгострокове вкладання капіталу в різні галузі економіки, переважно за межами країни. _____?
5. Консенсус – збіг думок. _____?
6. Контракт – це договір, письмова угода сторін. _____?
7. Витрати виробництва – затрати капіталу на виробництво товарів. _____?
8. Товар – це продукт діяльності, призначений для продажу. _____?

Завдання №4.

Прочитайте речення, замініть предикати синонімічними конструкціями *являє (являють) собою, є, полягає в*.

1. Економічна теорія – це методологічний фундамент цілого комплексу наук.

2. Особливість середньовічної економічної думки – це розуміння господарської практики через призму морально-етичної оцінки.

3. Головна робота Карла Маркса – це «Капітал».

4. Економічний інтерес – це намагання людей задовольнити свої об'єктивні потреби. _____
5. Суб'єкти економічних відносин – це сторони, які вступають у відносини виробництва, розподілу, обміну і споживання.

6. Фірмовий знак – це символ, малюнок, відмітний колір або позначення.

7. Приватна власність – це основа функціонування приватного сектору економіки. _____

8. Суспільний поділ праці – це спеціалізація виробників на виготовленні окремих видів продукції або на певній виробничій діяльності.

Завдання №5.

Прочитайте речення, за потреби поставте пропущені конструкції *це, являє собою, полягає в*.

1. Капітал поділяється на два рівні – ___ основний та додатковий.
2. Емісійний дохід – ___ дохід, утворений від продажу акцій за ціною, вищою ніж номінальна.
3. Основний капітал – ___ постійна (незмінна за вартістю) частина капіталу, що може бути використана на покриття будь-яких збитків.
4. Продуцент _____ країну, яка виробляє певний товар.
5. Конвенція _____ угоду, міжнародний договір із певних питань.
6. Життєздатність товару _____ передбаченні часу, протягом якого товар продається на ринку.
7. Міра вартості _____ прирівнюванні товару до суми грошей, що дає кількісний вираз вартості товару.

Завдання №6.

Дайте відповідь на питання, використовуючи запропоновану інформацію.

1). Що таке чек?

*письмове розпорядження покупців або замовників своїм банкам виплатити вказану в чеку суму пред'явнику.

2. Хто такий Джон Мейнард Кейнс?

* відомий економіст, засновник теорії державного регулювання.

3. Що таке валюта?

* грошова одиниця.

4. Що таке акредитив?

*зобов'язання банку провести за проханням імпортера платіж експорту в межах певних суми і строку.

5. Хто такий маклер?

*професіональний посередник при укладанні угод на фондових, товарних і валютних біржах.

6. Що таке фірмовий знак?

*символ, малюнок, відмітний колір або позначення.

7. Що таке економічна система?

*сукупність відносин між людьми у процесі їх економічної діяльності та регулювання діяльності відповідно до мети суспільства.

Завдання №7.

Складіть речення зі словами

міжнародні розрахунки, капітал, основний капітал, додатковий капітал, збитки, розмір капіталу, структура капіталу, резерви, кредитні ризики, активи, акція, фінансова стійкість.

Розділ 2

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №11

- Прикметник: розряди за значенням, відмінювання.
- Лексичний матеріал *Види операцій комерційних банків.*

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Агент валютного ринку	Currency market agent
Активні операції	Active (banking) operations
Арбітражні угоди	Arbitration agreements
Валютний рахунок	Foreign currency account
Валютні операції	Exchange operations
Внутрішній ринок	Domestic market
Гарантійна операція	Guarantee operations
Депозит	Deposit
Єврооблігація	Eurobond
Зовнішньо-економічна діяльність	Foreign economic activity
Іноземна валюта	Foreign currency
Комісія	Commission
Конверсійні угоди	Conversion agreements
Кореспондентський рахунок	Correspondent account
Конверсійні операції	Conversion operation

Курс валюти	Rate of currency
Міжнародний	International
Обмін	Exchange
Пасивні операції	Passive (banking) operations
Погодження	Agreement, concordance
Поточні операції	Current transactions
Форвардні операції	Forward transactions

Завдання №1

Прочитайте текст, зверніть увагу на слова, які ви вже знаєте. За допомогою словника або контексту визначте значення незнайомих слів та словосполучень.

• Види операцій комерційних банків

Валютні операції являють собою операції обміну однієї національної валюти на іншу через купівлю-продаж на валютних ринках. За цільовим призначенням валютні операції поділяються на *клієнтські* та *власні*.

Операції, що проводяться за дорученням *клієнтів*:

відкриття та ведення *валютних рахунків*;

виконання операцій з міжнародних розрахунків, що пов'язані з експортом або імпортом товарів та послуг;

виконання *неторговельних операцій* за комісію тощо.

Операції, що проводяться за свій рахунок і від свого імені:

купівля-продаж іноземної валюти на *внутрішньому ринку*;

кредитні операції;

гарантійні операції;

відкриття та ведення *кореспондентських рахунків* в іноземних банках тощо.

За характером здійснюваних операцій і порядком їхнього обліку визначають *активні операції*, які передбачають:

кредитування учасників *зовнішньо-економічної діяльності*;

надання кредитів *банкам-резидентам* та *банкам-нерезидентам*;

конверсійні угоди на валютному ринку;

арбітражні угоди;

операції з *готівковою іноземною валютою*.

Пасивні операції передбачають таке:

ведення *поточних рахунків* в іноземній валюті;

залучення валютних депозитів;
кредити, що одержані у банків;
випуск зобов'язань в іноземній валюті (*вексель, єврооблігація* тощо).

Конверсійні операції – це угоди *агентів* валютного ринку по обміну обговорених грошових сум в одній валюті на іншу валюту за погодженим курсом на призначену дату.

Зазначені операції поділяються на *поточні операції* – валютна операція, що передбачає поставку валюти й оплату протягом доби або двох робочих днів та *форвардні операції* – операції з купівлі валюти на певний строк на позабіржовому ринку за погодженим курсом.

Завдання №2.

Знайдіть в тексті **Види операцій комерційних банків** прикметники. Запишіть їх. Вкажіть розряди.

Завдання №3.

Дайте відповіді на питання, використовуючи текст **Види операцій комерційних банків**.

1. Що таке валютні операції? 2. На які види поділяються валютні операції?
3. Які валютні операції проводяться за дорученням клієнтів? 4. Що передбачають активні валютні операції? 5. Що передбачають пасивні валютні операції? 6. Що називають конверсійними операціями? 7. На які види поділяються конверсійні операції?

Завдання №4.

Знайдіть в тексті до іменників *операція, рахунок, угода, курс* прикметники, без яких вони не функціонують, запишіть такі словосполучення.

Завдання №5.

Узгодьте подані прикметники з іменниками в роді, числі та відмінку.

Товарний, визначний, відомі, зрозумілий, сучасні, цікава, комерційна, добровільний, провідна, прогресивна.

Довідка: біржа, діяльність, концепція, визначення, підхід, процес, банк, співробітництво, економіст, директор.

Зразок: товарний, біржа – товарна біржа.

Завдання №6.

Прочитайте речення, поставте питання до виділених слів та словосполучень.

1. Собівартість продукції – це грошове _____? вираження безпосередніх _____? затрат підприємства, пов'язаних з виробництвом та реалізацією продукції. 2. Податкові _____? платежі – обов'язкові _____? збори, які стягуються з платників за умови конкретного еквівалентного _____? обміну між державою та платником (плата за воду, землю). 3. Самостійною _____? ланкою фінансової _____? системи є державні цільові _____? фонди. 4. Фінансові _____? категорії відображають різноманітні _____? функції фінансів та фінансової _____? системи. 5. Під домашнім _____? господарством розуміємо господарство, яке ведеться однією або кількома особами, що проживають спільно і мають загальний _____? бюджет. 6. Фінансові _____? відносини, що виникають між економічними _____? суб'єктами у зв'язку з передачею один одному в тимчасове _____? користування вільних _____? коштів (вартості) на засадах зворотності, платності та добровільності, називаються кредитом.

Завдання №7.

Від поданих іменників утворіть прикметники, складіть з ними словосполучення.

Зразок: податок – податковий, податкова інспекція.

Валюта, ринок, гарантія, арбітраж, пасивність, іноземець, активність, кредит, конверсія, комісія, економіка, брокер, акціонер, бартер, кошти, готівка, план,

галузь, суспільство, банк, прибуток, збиток, амортизація, баланс, депозит, товар.

Завдання №8.

Використайте слова з таблиці практичного заняття, складіть з ними 7 речень.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №12

- Відмінювання присвійних прикметників.
- Форми ступенів порівняння якісних прикметників.
- Лексичний матеріал *Фінансові категорії*.

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Власний капітал	Owned capital
Власність	Property
Господарюючі суб'єкти	Economic entities
Комерційний розрахунок	Commercial payment
Матеріальна зацікавленість	Material incentives
Нерозподілений прибуток	Accumulated/undivided profit
Підприємництво	Entrepreneurship
Підприємницький ризик	Entrepreneurial risk
Позиковий капітал	Borrowed capital
Праця	Labor, work, job
Резервний капітал	Reserve fund

Статутний капітал	Authorized/nominal capital
Структура	Structure
Фінансові категорії	Financial categories
Фінансова відповідальність	Financial/fiscal responsibility

Завдання №1.

Прочитайте текст, зверніть увагу на виділені слова й словосполучення. Визначте головну інформацію тексту.

• **Фінансові категорії**

Фінансові категорії є вузловими пунктами в системі пізнання фінансових відносин у їх нерозривному зв'язку з економічним розвитком господарюючих суб'єктів і держави. Фінансові категорії відображають дійсні явища економічного життя і закономірності фінансових процесів, тому їх необхідно використовувати в інтересах підвищення економічної ефективності господарювання. Фінансові категорії тісно пов'язані з функціями фінансів.

Отже, фінансові категорії слід розглядати як інструменти створення, розподілу і використання фондів фінансових ресурсів для задоволення потреб розвитку суб'єктів господарювання та держави.

Фінансові ресурси утворюються в процесі матеріального виробництва за рахунок створення нової вартості, внаслідок чого виникає валовий внутрішній продукт.

Важливою фінансовою категорією є фінанси підприємницьких структур, які відображають різноманітні фонди фінансових ресурсів, що створюються і використовуються для виробництва і реалізації продукції, робіт і послуг у різних галузях економіки. Організація й функціонування фінансів підприємницьких структур ґрунтуються на відповідних принципах. До них слід віднести: комерційний розрахунок, господарську і фінансову незалежність, фінансову відповідальність, матеріальну зацікавленість тощо.

Основним фінансовим ресурсом підприємства, основою його діяльності є сформований ним власний капітал.

Власний капітал підприємства – це фінансові ресурси, залучені у розпорядження від власників чи акціонерів без обмежень у часі (на постійній основі), призначені для забезпечення зростання підприємства, збереження його економічної стабільності, а також поглинання можливих збитків у результаті підприємницьких ризиків. Величина власного капіталу підприємства може бути

визначена тільки розрахунком на основі даних балансу як різниця між загальною сумою активів і сумою зовнішніх зобов'язань підприємства (позиковим капіталом). Власний капітал підприємства складається із *статутного капіталу, додаткового та резервного капіталу, нерозподіленого прибутку*. Для більшості підприємств основним елементом власного капіталу є *статутний капітал*.

Крім власного капіталу підприємство має позиковий капітал. *Позиковий капітал* – частина активів підприємства, що профінансована кредиторами всіх видів.

Завдання №2.

Вишийте з тексту словосполучення прикметника з іменником. Визначте рід, число, відмінок кожного слова.

Зразок: Торговельна угода – однина, називний відмінок, жіночий рід.

Завдання №3.

Дайте відповідь на питання, використовуючи текст.

1. У процесі чого утворюються фінансові ресурси? 2. Що відображають фінанси підприємницьких структур? 3. На яких принципах ґрунтуються організація й функціонування фінансів підприємницьких структур? 4. Що таке власний капітал підприємства? 5. Що є основою діяльності підприємства?
6. Із чого складається власний капітал підприємства? 7. Що таке позиковий капітал?

Завдання №4.

Прочитайте речення. Прикметники, подані в дужках, поставте у відповідному роді та відмінку.

1. Підприємство використовує свій (власна й позикова) _____ капітал на формування основних засобів і оборотного капіталу. 2. Формування

основних засобів і оборотного капіталу є (об'єктивним) _____ передумовою для початку (підприємницька) діяльності. 3. Основні засоби – це (матеріальний) _____ активи. 4. Прибуток характеризує (фінансова) _____ результат (підприємницька) _____ діяльності підприємства. 5. В (ринкова) _____ економіці існує система показників рентабельності. 6. Термін «фінанси» походить від (латинської) _____ слова «*finis*», тобто «кінець», «фініш». 7. Розвиток держави та (товарно-грошова) _____ відносин зумовив (історична) _____ формування (характерна) _____ ознак фінансів.

Завдання №5.

Утворіть прикметники від поданих іменників.

Банк, товар, торгівля, фінанси, ринок, економіка, комерція, договір, статут, позика, користь, університет, наука, накопичення.

Зразок: банк – банковий.

Завдання №6.

Прочитайте, порівняйте форми прикметників. Визначте відмінності в значенні.

Енергійний – енергійніший – найенергійніший – найбільш енергійний, правильний – правильніший – найправильніший – більш (менш) правильний – найбільш правильний, швидкий – швидший – найшвидший – більш (менш) швидкий, кращий – якнайкращий – щонайкращий, чуйний – найбільш чуйний, добрий – добріший – найдобріший – добріший від усіх, дорогий – дорожчий – дорожчий над усе.

Завдання №7.

Випишіть прикметники у дві колонки. В першу – ті, від яких можна утворити ступені порівняння, в другу – ті, від яких ступені порівняння не утворюються: економічний, вигідний, розрахунковий, торговельний, договірний, ринковий, постійний, правильний, чуйний, інтенсивний, бартерний, готівковий, прибутковий, зелений.

Ступені порівняння можна утворити	Ступені порівняння не можна утворити

Завдання №8.

Прочитайте речення. Прикметники, подані в дужках, запишіть у правильній формі. Визначте присвійні прикметники.

1. Бажаю (щасливий) _____ доги.
2. Ахмед і Олег – (добрий) _____ друзі.
3. Без (вірний) _____ друга велика туга.
4. На столі лежав (Андрій) _____ телефон.
5. Декан факультету одержав (найвищий) _____ нагороду.
6. Ми підійшли до (найвідоміший) _____ пам'ятника.
7. Всі зацікавлено слухали (Микола) _____ доповідь.
8. Студенти приїхали на (новий) _____ таксі.

Завдання №8.

Використайте слова з таблиці практичного заняття, складіть і запишіть з ними 7 речень.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №13

- Синтаксична роль прикметника, паронімія в прикметниках.
- Лексичний матеріал *Категорія державних фінансів*.

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Бюджетна політика	Budget policy
Бюджетна система	Budget system
Державні фінанси	Public finance
Заходи	Measures, actions
Зведений бюджет	Consolidated budget
Місто	City, town
Місцевий бюджет	Local budget
Населення	Population
Національний дохід	National income
Об'єктивність	Objectivity
Область	Province, oblast
Район	District, region
Самоврядування	Autonomy, self-administration
Функціонування	Functioning
Централізація	Centralization

Завдання №1.

Прочитайте текст, зверніть увагу на виділені слова й словосполучення, відпрацюйте їхню вимову.

• Категорії державних фінансів

Центральною ланкою фінансової системи, через яку здійснюється вплив фінансів на економічний і соціальний розвиток країни, є фінансова категорія *державних фінансів*.

Державні фінанси – це сукупність економічних відносин з приводу розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту та *національного доходу*, що виникають у процесі формування і використання *централізованих фондів грошових коштів*, призначених для фінансового забезпечення виконання державою покладених на неї функцій.

Наявність державних фінансів *об'єктивно* зумовлена необхідністю розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту між *верствами*

населення, підприємницькими структурами і окремими територіями. Частина його в грошовій формі поступає в *державний бюджет* – централізований фонд фінансових ресурсів держави, який використовується для виконання покладених на неї функцій. Він знаходиться в розпорядженні *центральных органів влади* і використовується для фінансування *заходів* загальнодержавного значення.

Державний бюджет є частиною *бюджетної системи України*, яка включає в себе окрім державного бюджету також і місцеві бюджети.

Місцевими бюджетами визнаються бюджет Автономної Республіки Крим, *обласні, районні бюджети, бюджети районів у містах і бюджети місцевого самоврядування*. Бюджетами місцевого самоврядування визнаються бюджети територіальних *громад сіл, селищ, міст* та їхніх об'єднань.

Зведений бюджет – це сума показників усіх видів бюджетів, що входять до складу бюджетної системи держави. Зведений бюджет України включає показники *Державного бюджету України*, зведеного бюджету Автономної Республіки Крим і зведених бюджетів областей та міст Києва і Севастополя.

Сукупність заходів держави щодо організації та використання фінансів для забезпечення економічного і соціального розвитку формує *бюджетну політику держави*.

Доходи бюджету – сума коштів, що *мобілізується* державою для забезпечення своєї діяльності. В процесі утворення доходів бюджету відбувається оперативне вилучення на користь держави частини валового внутрішнього продукту, на підставі чого виникає фінансова взаємодія держави з *підприємствами і населенням*.

Завдання №2.

Прочитайте узгоджені означення, поставте питання до виділених прикметників. З поданими словосполученнями складіть прості речення.

Державні _____? фінанси, національний _____? дохід, бюджетна _____? система, місцевий _____? бюджет, зведений _____? бюджет, бюджетна _____? політика, економічні _____? відносини, підприємницькі _____? структури, грошові _____? кошти, загальнодержавне _____? значення, соціальний _____? розвиток.

Завдання №3.

Замініть неузгоджені означення на узгоджені. Поставте питання до виділених слів. Зверніть увагу на те, що в українській мові така заміна можлива.

Зразок: Фінанси (чого?) держави – фінанси (які?) державні.

Розвиток підприємництва _____?, фінанси держави _____?, система бюджету _____?, бюджет міста _____?, розвиток економіки _____?, ринок продуктів _____?, категорії фінансів _____?, політика цін _____?, доходи бюджету _____?

Завдання №4.

Дайте відповіді на питання, використовуючи подану інформацію в тексті

Фінансові категорії

1. Які ви знаєте категорії державних фінансів?
2. Що формує бюджетну політику держави?
3. Що являють собою доходи бюджету?
4. Для чого призначені централізовані фонди грошових коштів ?
5. Які види бюджету ви знаєте?

Завдання №5.

Розкажіть про державні фінанси вашої країни.

Завдання №6.

Поставте питання до виділених прикметників у реченнях, поясніть синтаксичну роль прикметників у реченнях.

1. Холдинги – специфічна _____? організаційна форма об'єднання капіталів.
2. В народному _____? господарстві України функціонують потужні _____? державні корпорації.
3. Акції закритого _____? акціонерного товариства розподіляються між засновниками і не можуть розповсюджуватись шляхом підписки, купуватися і продаватися на біржі.
4. Концерни – форма статутних _____? об'єднань підприємств, що характеризуються єдністю власності і контролю.
5. Грошові _____? фонди – це частина грошових _____? коштів, які мають цільове _____? спрямування.
6. Міжнародні _____? фінанси являють

собою сукупність відносин зі створення і використання грошових _____? коштів. 7. Учасниками валютних _____? ринків є банки, валютні _____? біржі, брокерські _____? фірми, зовнішньоторговельні _____? і виробничі _____? компанії, міжнародні валютно-кредитні і фінансові _____? організації.

Завдання №7.

Прочитайте речення. Слова, подані в дужках, запишіть у потрібному відмінку.

1. Всі держави світу зацікавлені в (інтенсивний) _____ розвитку економіки.
2. Туризм має (важливий) _____ значення для ринку робочої сили.
3. У кожній країні внутрішній туризм сприяє стабілізації (національний) _____ економіки.
4. Відомо, що регіони України суттєво відрізняються за своїми (фінансовий) _____ можливостями.
5. На сучасному етапі потреби розвитку маркетингу зумовлені соціально-демографічними, (екологічний) _____ та іншими процесами, що відбуваються в світі.
6. Лібералізація (світовий) _____ торгівлі сприяє підвищенню конкуренції на внутрішніх ринках.
7. Маркетинг забезпечує не тільки (ефективний) _____ задоволення потреб ринку, а й успіх підприємства в (конкурентний) _____ боротьбі.
8. У наш час виникла проблема браку інформації та необхідність у проведенні (маркетинг) _____ досліджень.

Завдання №8.

Використайте слова з таблиці практичного заняття, складіть з ними 7 речень.

Розділ 3

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №14

- Розряди числівників.
- Відмінювання числівників.
- Лексичний матеріал *Суб'єкт господарювання – мале підприємство*.

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Безробіття	Unemployment
Ефективність	Effectiveness
Законодавство	Legislation
Мале підприємство	Small business
Мікропідприємство	Micro enterprise
Мобільність	Mobility
Проект	Project, plan, draft
Робочі місця	Working positions
Розвиток	Development
Самоокупність	Self-sufficiency
Самостійність	Independence
Самоуправління	Self-administration
Самофінансування	Self-financing
Чисельність	Quantity

Завдання №1.

Прочитайте текст. Знайдіть в тексті числівники, перекладіть їх на рідну мову.

- **Суб'єкт господарювання – мале підприємство**

Мале підприємство – суб'єкт господарювання з певним кількісним критерієм чисельності працюючих і обсягів господарського обігу. Відповідно до українського законодавства у малих підприємствах промислового виробництва та будівництва чисельність працюючих не повинна перевищувати 200 чоловік; в інших галузях виробничої сфери – до 50 працюючих; в науці та науковому обслуговуванні – до 100 чоловік; у галузі невиробничої сфери – до 25 чоловік; у роздрібній торгівлі – 15 чоловік. Окрім того, в структурі малих підприємств виділяють мікропідприємства (чисельність до 10 осіб, обсяг від

продажу продукції до 250 тисяч гривень на рік). Серед дуже прибуткових малих підприємств можна виділити *венчурні (ризикові)* фірми, які працюють над втіленням у виробництво певної *ідеї* чи *проекту*.

Світовий досвід функціонування малих підприємств показав їхню високу *ефективність*. Так, у промислово розвинутих країнах на малий бізнес припадає до 90 – 95% усіх підприємств і від 25 до 60% виробництва валового внутрішнього продукту. Висока ефективність малих підприємств досягається завдяки *мобільності* управління такими підприємствами, швидкості прийняття рішень, *концентрації* зусиль на одному напрямку, залученню *висококваліфікованих спеціалістів*. Малий бізнес створює додаткові *робочі місця*, послаблює *безробіття*. В Україні малі підприємства розвиваються згідно з Господарським кодексом України від 26 січня 2003 року, а їхня *діяльність* базується на принципах *самоокупності, самофінансування, самоуправління, самостійності*.

Завдання №2.

Виконайте буквенний запис числівників із поданого тексту.

Зазначте розряд числівників.

Завдання №3.

Випишіть з тексту Суб'єкт господарювання – мале підприємство виділені слова та словосполучення. Визначте, до якої частини мови вони належать.

Завдання №4.

Знайдіть за текстом Суб'єкт господарювання – мале підприємство

відповіді на питання.

1. Що являє собою мале підприємство?
2. Скільки чоловік за українським законодавством має працювати у роздрібній торгівлі?
3. Скільки чоловік за українським законодавством має працювати в науці та науковому обслуговуванні?
4. Над якими питаннями працюють венчурні (ризикові) фірми?
5. Чим є привабливий малий бізнес?
6. На яких принципах базується діяльність малих підприємств?

Завдання №6.

Прочитайте числа, які відповідають на питання скільки?

11 кілограмів, 12 років, 34 дні, 35 кілометрів, 54 літри, 65 тонн, 36 вулиць, 76 метрів, 86 будинків, 88 кафе, 980 студентів, 876 секунд, 564 доби, 100 хвилин, 105 літ, 145 сторінок.

Завдання №8.

Прочитайте діалоги. Зверніть увагу на вживання числівників, поставте до них питання.

1. – Який це будинок?
– Це *двадцять восьмий* будинок.
2. – Який це гуртожиток?
– Це *четвертий* гуртожиток.
3. – Яка це вправа?
– Це *двісті сьома* вправа.
4. – Скільки коштує цей підручник?
– Цей підручник коштує *тридцять вісім* гривень.
5. – Скільки ми проїхали кілометрів?
– Ми проїхали *сто тридцять* кілометрів.
6. – Скільки ви сплатили за проїзд?
– Ми сплатили за проїзд *сімдесят* умовних одиниць.
7. – Яка це кімната?
– Це *двісті сімнадцята* кімната.
8. – Яка відстань від нашого гуртожитку до площі?
– Відстань до площі майже *п'ять* кілометрів.

Завдання №9.

Прочитайте речення. Запишіть буквами кількісні числівники.

1. Якщо виникає економія витрат підприємства, то ця сума утворює преміальний фонд, 75% якого використовується для преміювання робітників. 2. Найбільшу частину в структурі заробітної плати (65 – 70%) складає її перший елемент – основна заробітна плата. 3. Дослідження ринку показали, якщо знизити ціну одного виробу з 30 до 29 гривень, то обсяг продажу продукції може бути збільшений на 10%. 4. Виторг підприємства за рік склав 3500 мільйонів гривень. 5. На виготовлення виробу підприємство витрачає основних матеріалів на суму 7800 гривень. 6. Ціни на товари загальною вартістю 286 тисяч гривень зросли на 27%. 7. Визначити ціну виробу можна таким чином: $15000 + 6000 = 21000$ гривень. 8. Питомі витрати виробництва товару становлять 70 умовних одиниць. 9. Внаслідок підвищення податку роздрібна ціна пляшки напою зросла від 4 до 5 гривень. 10. Співвідношення змінних і постійних витрат на виробництво продукції дорівнює 60 і 40%.

Завдання №10

Використайте слова з таблиці практичного заняття, складіть з ними 10 речень.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №15

- Дробові, збірні, неозначено-кількісні, порядкові числівники.
- Відмінювання складених порядкових числівників.
- Синтаксична роль числівника в реченні.
- Лексичний матеріал *Державний фінансовий контроль*.

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Бюджетне законодавство	Budget law
Відомчий контроль	Internal monitoring
Видатки	Expenses
Виконувати	To perform
Державна податкова адміністрація України	State Tax Inspectorate of Ukraine
Державне казначейство України	The Treasury of Ukraine
Державний фінансовий контроль	Public fiscal control
Доходи	Incomes
Загальнодержавний контроль	Nationwide control
Звіт	Report
Звітувати	To report
Комплексна ревізія	General examination
Контрольно-ревізійна служба України	Supervision and Auditing Service of Ukraine
Міністерство фінансів України	Ministry of Finance of Ukraine
Незалежність	Sovereignty, independence
Органи влади	Government authorities
Повноваження	Authority, power
Позабюджетні фонди	Non-budgetary fund
Пропозиції	Offer, proposal
Рахункова палата України	Clearing House of Ukraine
Розподіл	Distribution
Тематична перевірка	Thematic review
Фінансова система	System of finance
Цільові фонди	Special purpose funds

Завдання №1.

Прочитайте текст, зверніть увагу на виділені слова й словосполучення. Пронумеруйте речення. Від цих кількісних числівників утворіть порядкові та запишіть їх.

• Державний фінансовий контроль

Функції державного фінансового контролю розподіляються між вищими органами влади разом з функціями управління фінансовою системою. Державний контроль охоплює загальнодержавний та відомчий контроль.

Загальнодержавний фінансовий контроль здійснює Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів, Державне казначейство України, Державна податкова адміністрація України, спеціальні органи державного фінансового контролю, до яких належать Рахункова палата та Контрольно-ревізійна служба України.

Особливе місце у системі органів державного фінансового контролю посідає Рахункова палата України, яка є постійно діючим органом контролю, що утворюється Верховною Радою України, здійснює свою діяльність самостійно, незалежно від інших органів влади, звітує перед Верховною Радою України. До основних функцій та повноважень Рахункової палати належать контроль за виконанням законів України, виконанням Державного бюджету та державних цільових позабюджетних фондів; здійснення за дорученням Верховної Ради України контролю за виконанням бюджету за поквартальним розподілом доходів і видатків, видатків по обслуговуванню внутрішнього та зовнішнього боргу України, витрачанням коштів цільових фондів. Рахункова палата здійснює також контроль за ефективністю управління коштів Державного бюджету Державним казначейством України, контролює законність і своєчасність руху коштів бюджету, загальнодержавних цільових фондів в Національному банку України, уповноважених банках та кредитних установах. Важливими повноваженнями є контроль органів місцевого самоврядування, підприємств, банків, організацій щодо використання ними бюджетних коштів; проведення комплексних ревізій та тематичних перевірок; внесення пропозицій щодо удосконалення бюджетного законодавства.

Завдання №2.

Продовжіть речення, використавши матеріали тексту.

1. Функції державного фінансового контролю розподіляються між _____.
2. Державний контроль охоплює _____.
3. Загальнодержавний фінансовий контроль здійснює _____.
4. Рахункова палата України є діючим органом контролю, що утворюється _____ і здійснює свою діяльність _____.
5. До основних функцій та повноважень Рахункової палати належать...
6. Важливими повноваженнями Рахункової палати є контроль підприємств, банків _____.

Завдання №3.

Утворіть словосполучення з неозначено-кількісними числівниками *кільканадцять, кількасот, мало, чимало, декілька, багато*. Утворіть з ними прості речення.

Довідка: книг, років, друзів, документів, заліків, факультетів, пропозицій.

Мій друг прочитав *немало* книг.

Завдання №4.

Утворіть прості речення від запропонованих *дробових числівників*, які мають форми різних відмінків.

Н. (2/3) дві третіх, (3,0) три цілих, (5/7) п'ять сьомих.

Р. двох третіх, трьох цілих, п'яти сьомих.

Д. двом третім, трьом цілим, п'яти сьомим.

М. (на) дві третіх, (на) трьох цілих, (на) п'яти сьомих.

Наприклад: Виконана робота *на дві третіх*.

Прочитана книга _____

Написано реферат _____

_____ прибутку розподілено

_____ роботи проконтрольовано
_____ коштів цільових фондів витрачено
_____ бюджетних коштів витрачаються

Завдання № 5.

Прочитайте діалоги. Зверніть увагу на питання та відповіді на позначення часу в українській мові.

1. – *О котрій годині ми зустрінемося?*
– Ми зустрінемося о *вісімнадцятій* годині.
2. – *На котру годину призначені збори іноземних студентів?*
– Збори іноземних студентів призначено на *одинадцятую* годину.
3. – *Котра зараз година?*
– Зараз *шістнадцята година сорок* хвилин.
4. – *О котрій годині ти зайшов за товаришем ?*
– Я зайшов за товаришем за *чверть на дев'яту*.
5. – *О котрій годині починається твій робочий день?*
– Мій обочий день починається о *восьмій* годині.
6. – *О котрій годині прибув поїзд?*
– Поїзд прибув о *п'ятій хвилині на дванадцятую*.
7. – *О котрій годині ти чекатимеш на мене?*
– Я чекатиму на тебе о *третій* годині.
8. – *О котрій годині ми чекатимемо на викладача?*
– Ми чекатимемо на викладача *за двадцять хвилин до десятої*.

Завдання №.6.

Прочитайте числа, які відповідають на питання який?

1, 3, 13, 14, 22, 67, 80, 65, 100, 123, 234, 45, 780, 347, 90, 96, 81.

Завдання №7.

Прочитайте речення. Замість крапок запишіть порядкові числівники.

1. Студенти нашого факультету мешкають в _____ (4) гуртожику.
2. Друзі їхали _____ (29) трамваєм.
3. Рада факультету відбудеться в _____ (401) аудиторії.
4. Викладацька знаходиться в _____ (307) кабінеті.
5. Відзначали _____ (300) ювілей визначної події.
6. Це була _____ (2) зустріч з автором підручника.

7. Це _____ (15) поверх.
8. На порядку денному розглядали _____ (4) питання.

Завдання №8.

Продовжіть речення. Запишіть числівники в потрібній формі.

1. Серед відомих представників класичної школи політичної економіки був англієць Вільям Петті, який народився в _____ (тисяча шістсот двадцять три) році.
2. Школа фізіократів проіснувала всього _____ (двадцять другий) роки.
3. Томас Мор написав книгу «Утопія» в _____ (тисяча п'ятсот шістнадцять) році.
4. Відомій Ейфелевій вежі виповнилося більше _____ (сто) років.
5. Чисельність працюючих становить _____ (дві тисячі вісімсот три) особи.
6. Планом передбачено скоротити чисельність працюючих на _____ (п'ятдесят) осіб. 7. Зазначена модель дозволяє прогнозувати банкрутство в межах до _____ (п'ять) років.

Завдання №9.

Прочитайте і запам'ятайте українські фразеологізми, до складу яких входять числівники.

На одній нозі (дуже швидко). Не ти перший, не ти останній (стосується всіх). На сьомому небі (бути задоволеним). П'яте колесо до воза (зайве). Сім п'ятниць на тиждень (легко змінювати рішення). Працювати до сьомого поту (працювати до виснаження).

Завдання №10.

Використайте слова з таблиці практичного заняття, складіть з ними 10 речень.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №16

- Займенник, розряди за значенням.
- Відмінювання особових, зворотних, присвійних займенників.
- Лексичний матеріал *Цінова політика та методи визначення цін*.

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Виробник	Producer
Довгостроковий	Long-term
Збут	Sale, selling
Компонент	Component
Конкретний	Particular, specific
Корткостроковий	Short-term
Обмеження	Restriction
Перспектива	Perspective
Реалізація	Implementation; selling
Результат	Result
Рентабельність	Profitability
Торговельна марка	Trade mark
Цінова політика	Pricing policy
Цінова тактика	Pricing tactics
Ціноутворення	Pricing, price setting

Завдання №1.

Прочитайте текст, зверніть увагу на слова, які ви вже знаєте. За допомогою словника або контексту визначте значення незнайомих слів та словосполучень.

- **Цінова політика та методи визначення цін**

Для *виробників*, що працюють на ринку, незалежно від форм власності, питання про ціни має важливе значення. Вони знаходяться в тісному взаємозв'язку зі всіма перемінними *маркетингу*, визначають *рентабельність* підприємства, його *життєдіяльність* і *фінансову стабільність*. Від цін залежить досягнення економічних результатів, правильна або помилкова *цінова політика* визначає *довгострокову дію* на всю діяльність підприємства.

Правильна методика визначення ціни, розумна *цінова тактика*, послідовна *реалізація* цінової стратегії є необхідними *компонентами* успішної діяльності *кожного* підприємства в умовах ринку.

Ціною називається *така* грошова сума, що *правиться* за товар.

Під *цінковою політикою* розуміють визначення рівня цін і можливих варіантів *їхніх* змін залежно від цілей і завдань, які вирішує підприємство в *короткостроковому* плані й *перспективі*.

У *сучасних умовах* розповсюдженим методом розробки загальної *цінової політики* є багатоетапний підхід до встановлення цін. Метод передбачає шість етапів, *кожний* із яких накладає обмеження на наступний. Отже, *це* такі етапи: *визначення цільового ринку, аналіз визначення торговельної марки, аналіз інших елементів стратегії маркетингу, визначення загальної цінової політики, розробка цінової стратегії, встановлення конкретних цін.*

Крім *цього*, необхідно визначити, що є три основних підходи до *ціноутворення*, *кожний* із яких може бути обраний підприємством. *Це* ціноутворення на підставі *стимулювання збуту, отримання прибутків, чинних законів.*

Завдання №2.

Продовжіть відповіді на питання за текстом, використовуючи займенники.

1. Що таке ціна?

Це _____

2. Чому питання про ціни має важливе значення?

Вони знаходяться _____

3. Які показники залежать від цінової політики?

Від *них* залежить _____

4. Що є компонентом успішної діяльності підприємства?

Кожне підприємство _____

5. Що таке цінова політика?

Це _____

6. Назвіть шість етапів розробки загальної цінової політики.

Це визначення _____

7. Які ви можете назвати підходи до ціноутворення?

Це ціноутворення _____

Завдання №3.

З поданими формами займенників та іменників утворіть словосполучення.

Довідка: іменники – друзі, підручник, кімнату, студента, посада, університет, залік, подарунків;

займенники – вони, його, всю, кожного, така, це, цього, кожний, їхніх.

Наприклад: його друзі.

Завдання №4.

Запишіть дієслівні сполучення. Поставте у потрібному відмінку зворотний займенник *себе*.

Привчати _____ до порядку, заборонити _____ витратити марно час, вихвалити _____, придбати _____, знайти _____ розвагу, відчувати на _____, подарувати _____, сам _____ товариш, запросити з _____ друзів, допомогти _____, критикувати _____, пишатися _____.

Завдання №5.

Прочитайте діалог. Зверніть увагу на використання займенників, які вказують на осіб.

– Доброго дня! Я студент Турсун, майбутній економіст. А Ви хто?

– Доброго дня! Я студентка Оксана, навчаюсь на економічному факультеті. Бачу, з Вами друзі. Хто вони?

– Вони теж студенти. Це Марал, це Ахмед.

– Дуже приємно познайомитись. На все добре! Побачимось з вами в університеті.

Завдання №6.

Замініть іменники займенниками за зразком. *Це економіст. Він (вона, воно, вони) тут.*

Довідка: текст, гроші, підприємство, каса, банк, викладацька, декан, будинок, гуртожиток, підручник, товар, гривня, долар, євро, місто, ринок, трамвай, автобус, годинник, кімната, кафе.

Завдання №7.

Прочитайте словосполучення з присвійними займенниками, які виражають належність особи або предмета. Напишіть питання до них.

Мій зошит. Моя подруга. Моє ім'я. Мої зошити.

Твій товариш. Твоя кава. Твоє місце. Твої окуляри.

Свій будинок. Своя справа. Своє фото. Свої документи.

Його підприємство. Його гроші. Його ручка. Його олівець.

Її товар. Її підручник. Її подруга. Її стіл.

Наш факультет. Наша допомога. Наше місто. Наші доповіді.

Ваш декан. Ваша викладацька. Ваше таксі. Ваші аудиторії.

Завдання №8.

Використайте слова з таблиці практичного заняття, складіть з ними 10 речень.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №17

- Відмінювання вказівних, означальних, питальних, відносних займенників.
- Лексичний матеріал *Гроші як товар*.

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Благо	Benefit, good
Власник	Owner, proprietor
Господарська діяльність	Economic activity
Гроші	Money
Класичний	Classic
Мінова вартість	Exchange value
Надлишок	Excess
Обмін	Exchange
Первісне суспільство	Primitive
Продукти праці	Labor products
Споживча вартість	Use value
Суспільство	Society
Товарне виробництво	Commodity production
Фундаментальні проблеми	Fundamental problems
Явище	Event

Завдання №1.

Прочитайте текст, зверніть увагу на слова, які ви вже знаєте. Вкажіть головну інформацію.

• Гроші як товар

Гроші – це одне з найдавніших та найважливіших явищ у житті суспільства, яке відіграє провідну роль у господарській діяльності людини, тому вони завжди привертали до себе пильну увагу *науковців*. Уже в працях Платона й Аристотеля є цікаві висловлювання про гроші. Класична *політекономія* заходу по суті виросла з дослідження *фундаментальних проблем* грошей, що були сформульовані в працях А. Сміта і Д. Рікардо. Багато уваги проблемам грошей приділяється у працях відомих економістів Заходу – К. Маркса, Дж. С. Міля, У. Джевонса, Л. Вальраса, А. Маршалла, Д. Кейнса, П. Самуельсона, М. Фрідмена та інших.

Гроші в їх найпростіших проявах виникли на ранніх ступенях розвитку окремих *народів*. Виникнення грошей було зумовлено труднощами *безпосереднього обміну продуктами праці*. На найнижчих ступенях економічного розвитку, коли *виробники* одержали перші *надлишки* своїх продуктів і хотіли їх *обмінати*, зробити це було досить складно: бажання двох суб'єктів щодо обміну *споживчими вартостями* товарів не збігалися (наприклад, власник овець хотів виміняти їх на *зерно*, але власникові зерна потрібна була сокира). Поступово учасники обміну впевнювалися в тому, що серед *продуктів*, котрі обмінюються є *такий, який найчастіше шукають*, тобто він має *найбільшу споживчу вартість*. Цей продукт завжди можна легко обмінати на необхідне у даний момент *благо*. У такій *ролі загального еквівалента* (або грошей) у різні часи у різних народів виступали *худоба, хутра, сіль, зерно, метали* та ін.

У процесі розвитку *товарного виробництва* виникають та функціонують гроші. Обмін надлишками продуктів виник вже в *первісному суспільстві* і був спочатку випадковим явищем.

Здатність *товару* обмінюватися у певних пропорціях на інший товар називається *міноюю вартістю*.

Товар безпосередньо є споживчою вартістю, проте не для свого *власника*, а для інших суб'єктів ринку. Для свого власника товар виступає вартістю, уречевленням його праці. Проте суспільне визнання ця вартість одержує тільки шляхом обміну на інші товари. В акті обміну реалізується споживча вартість товару і виявляється його *мінова вартість*.

Завдання №2.

Дайте відповіді на питання за текстом.

1. Назвіть науковців, які досліджували фундаментальні проблеми грошей.
2. Як ви зрозуміли, що зумовило виникнення грошей?
3. Які товари у давні часи виконували функцію грошей?
4. Що називається міноюю вартістю?
5. У якому суспільстві виник обмін надлишками продуктів?
6. Назвіть відомих економістів Заходу.

Завдання №3.

Визначте прості й складні речення. Запишіть питальні та відносні займенники в потрібній формі.

1. Уже в працях Платона й Аристотеля є цікаві висловлювання, _____ (який) стосуються грошей.
2. Студенти знали, _____ (що) на третій парі буде проводитись залік.
3. Відомо, _____ (хто) слід вважати основоположниками класичної політекономії.
4. Предметом контролю є фінансові операції, _____ (котрий) пов'язані зі створенням і використанням фондів фінансових ресурсів.
5. Кредитори – суб'єкти фінансового ринку, _____ (який) надають позичку у тимчасове користування під певний відсоток.
6. Казначейські зобов'язання (векселі) – це боргові зобов'язання, _____ (який) спрямовані тільки на покриття бюджетного дефіциту.
7. Скажіть, будь ласка, _____ (котрий) зараз година?
8. _____ (Скільки) економістів працює у вашому відділі?
9. _____ (Який) мови ви вивчаєте?
10. _____ (Що) називають грошовими фондами?

Завдання №4.

Прочитайте речення. Випишіть виділені займенники, розподіліть їх на розряди, вкажіть відмінки.

1. Фінансовий менеджмент реалізує *свою* головну мету та завдання шляхом здійснення певних функцій: створення доходів (накопичення капіталу); здійснення витрат.
2. *Ця* розподільча діяльність потребує від фінансового менеджера інвестиційних рішень; *він* повинен залучати *всі* тимчасово вільні ресурси та направляти *їх*, авансувати в пріоритетні вкладення.
3. Фінансова політика являє собою форму реалізації фінансової ідеології і фінансової стратегії підприємства в плані найбільш важливих аспектів фінансової діяльності на окремих етапах *її* здійснення.
4. Оцінка ефективності розробленої фінансової стратегії необхідна, *вона* є заключним етапом і проводиться за визначеними параметрами.
5. *Такий* аналіз беззбитковості є однією з найважливіших характеристик взаємозв'язку затрат, обсягу виробництва і прибутку.
6. До *них* (змінних затрат) входять: сировина і матеріали, комплектувальні; заробітна плата виробничих працівників; паливо і енергія на технологічні потреби та *інше*. вказівних, означальних, питальних, відносних

Вказівні: _____

Означальні: _____

Питальні: _____

Відносні: _____

Завдання №5.

Прочитайте речення, в яких займенники вказують на особу або предмет, що виступають об'єктами дії. Як називаються такі займенники?

1. Економіст виконав *це* завдання. – Яке завдання виконав економіст?
2. *Ця* робота дуже цікава. – Яка робота дуже цікава?
3. *Ці* студенти приїхали з Туркменістану. – Які студенти приїхали з Туркменістану?
4. *Той* товар розкупили дуже швидко. – Який товар розкупили дуже швидко?
5. Студенти придбали *такі* книги. – Які книги придбали студенти?
6. *Така* доповідь зацікавила присутніх. – Яка доповідь зацікавила присутніх?

Завдання №6.

Продовжіть речення. Використайте означальні займенники.

Довідка: весь, кожним, всією, всьому, кожного, всі.

1. Студенти _____ вечір готувалися до заліку.
2. Завдання було виконане _____ студентом.
3. За кавою зібралися _____ родиною.
4. Хліб _____ голова.
5. До _____ виступу необхідно готуватися.
6. Необхідно виконати _____ завдання.

Завдання №7.

Використайте слова з таблиці практичного заняття, складіть з ними 10 речень.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №18

- Неозначені та заперечні займенники.
- Синтаксична роль займенника.
- Лексичний матеріал *Прибуток підприємства*.

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Акціонерне товариство	Joint-stock company
Вилучення	Expropriation
Виплата	Payment
Дивіденди	Dividends
Загальний прибуток	Total revenue
Платежі	Payments
Потреби підприємства	Needs of the enterprise
Пропорція	Proportion, ratio
Розподіл	Distribution, allocation
Соціальний розвиток	Social development
Ставка податку	Taxable rate
Цільові фонди	Allocated funds
Частка прибутку	Profit margin
Чинний порядок	Current order
Чистий прибуток	Net profit

Завдання №1

Прочитайте текст, зверніть увагу на слова, які ви вже знаєте. Випишіть виділені слова та словосполучення, перекладіть їх на рідну мову.

• Прибуток підприємства

Отриманий підприємством *прибуток* може бути використаний для задоволення різноманітних потреб. По-перше, він спрямовується на формування фінансових ресурсів держави, фінансування бюджетних видатків через *вилучення* у підприємств частини прибутку в державний бюджет. По-друге, прибуток є джерелом формування фінансових ресурсів самих підприємств і використовується ними для забезпечення господарської діяльності.

Отже, отриманий підприємством прибуток є об'єктом *розподілу*. У розподілі прибутку можна виділити два етапи.

Перший етап – це розподіл загального прибутку. На цьому етапі учасниками розподілу є держава й підприємство. У результаті розподілу кожний з учасників одержує свою *частку прибутку*. *Пропорція* розподілу прибутку між державою і підприємствами має важливе значення для забезпечення державних *потреб* і потреб підприємств. Це одне з принципових питань реалізації фінансової політики держави, від правильного вирішення якого залежить розвиток економіки в цілому.

Чинний порядок оподаткування прибутку ґрунтується на положеннях закону України „Про внесення змін до Закону України „Про оподаткування прибутку підприємств” від 24 грудня 2002 р.

Основну *ставку податку* встановлено в розмірі 25% до об'єкта оподаткування.

Другий етап – це розподіл і використання прибутку, що залишився в розпорядженні підприємств після здійснення *платежів* до бюджету. На цьому етапі можуть створюватися за рахунок прибутку *цільові фонди* для фінансування відповідних витрат.

Прибуток, що залишається після податків і платежів, (тобто *чистий прибуток*), надходить у повне розпорядження підприємства. Основні напрямки використання прибутку – це виробничо-технічний розвиток підприємства, *соціальний розвиток*, матеріальне заохочення, включаючи виплату *дивідендів* в *акціонерних товариствах*, інші витрати.

Завдання №2

Прочитайте текст, знайдіть точні відповіді на поставлені питання.

1. Як використовується прибуток?
2. Чи є прибуток джерелом формування фінансових ресурсів самих підприємств?
3. Чи є отриманий підприємством прибуток об'єктом розподілу?

4. Які етапи можна виділити у розподілі прибутку?
5. Назвіть учасників першого етапу розподілу загального прибутку.
6. Назвіть закон, який регулює чинний порядок оподаткування прибутку.
7. Як називається прибуток, що залишається на підприємстві після податків і платежів?
8. Які основні напрямки використання прибутку ви знаєте?

Завдання №3

Почитайте словосполучення, узгодьте займенники з іменниками.

Мій: друг, подруга, підручник, фото, платежі, фонди.

Свій: будинок, родина, зошити, записи, прибуток, дивіденди.

Той: ручка, місце, автобус, місто, розподіл, виплата.

Чийсь: словник, книга, звіт, студенти, частка, товариство.

Завдання №4

Від займеників *чий, хто, що, який, скільки* утворіть за допомогою префікса *ні-* заперечні займенники.

Нічий, _____

Завдання №5

Замініть імена Саад, Лінда *займенниками, щоб уникнути повторення.*

Саад навчається в університеті. _____ Саад має хороших друзів. _____ Саадові необхідно відвідувати навчальні заняття. Для _____ Саада, як і для всіх студентів, відкриті двері наукової бібліотеки. Лінда готується до модульної роботи. _____ Лінда читає додаткову літературу. З _____ Ліндою навчається її друг Саад. Лінда і Саад будуть лікарями.

Завдання №6

Прочитайте і запам'ятайте українські прислів'я, приказки та крилаті вирази, до складу яких входять займенники, випишіть їх за розрядами. Згадайте відповідники з рідної мови.

Вчися *сам*, щоб *інших* навчати. *Сам* собі друг, товариш і брат.

Все йде, все минає, і краю немає. Від усієї душі.

Завдання №7.

Використайте слова з таблиці практичного заняття, складіть з ними речення.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

Розділ 5

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №19

- Дієслово, види дієслова й творення видових форм.
- Лексичний матеріал *Українська народна кухня*.

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Баклажа́н	Egg-plant
Буря́к	Beetroot
Гарбу́з	Pumpkin
Гриб	Mushroom
Кабачо́к	Squash
Капу́ста білокача́нна	Cabbage
Карто́пля	Potato
Ка́ша	Porridge
Квасо́ля	Kidney bean
Крупá вівся́на	Oat
Крупа греча́на	Buckwheat
Крупа кукуру́дзяна	Maize grits
Крупа ма́нна	Semolina
Крупа перло́ва	Pearl barley
Крупа пше́нічна	Wheat grits
Крупа пшо́няна	Couscous
Крупа ри́сова	Rice grits
Крупа я́чна	Pot barley

Морква	Carrot
Овочі	Vegetables
Перець	Pepper
Помідор	Tomato

Завдання №1.

Прочитайте текст, выпишіть дієслова, визначіть вид (доконаний – недоконаний).

• Українська народна кухня

Українська народна кухня ввійшла до комплексу *європейської системи харчування*, увібравши в себе *традиції кухні азійських народів*. Адже народи не існують ізольовано, вони спілкуються, даруючи один одному *кращі здобутки національних культур*. Спільні географічно-кліматичні умови нерідко сприяють *спільним кулінарним винаходам* на *спільних рослинних чи тваринних компонентах*. Ми можемо знайти чимало *аналогів українським стравам* в італійській, німецькій, французькій кухнях: *українські вареники – італійські равіолі, українська локшина – італійська паста (макарони), українські овочеві печені – французьке соте, різноманітні смаженини зі свинини в українців і німців тощо*. Багато *спільного* є в українській та польській кухнях, особливо на *порубіжних територіях*. Навіть на *святковому столі* бачимо однакові страви: *святвечірні вушка з червоним борщем* та ін. Ми в свою чергу подарували *світові кулінарний шедевр – український борщ*, який сьогодні вже поширюється по різних країнах під різними назвами: *російський борщ, борщ по -московськи, навіть сибірський борщ*.

У кожного з народів, незважаючи на певну схожість *страв*, віками створювався власний комплекс харчування, що ґрунтувався на *традиційних смаках*. Для української кухні важливими способами *термооброблення продуктів* є *варіння й тушкування*; серед найбільш характерних *продуктів* – *овочево-борошняні й круп'яні*. Серед м'ясних продуктів українці охоче віддають перевагу *свинині*.

Разом з тим віками вироблялися й інші, крім смакових, елементи системи народного харчування: *характерні продукти і способи їх оброблення, страви і приправи до них, способи приготування страв і типи вогнищ для цього, харчові заборони, обмеження й уподобання, правила поведінки під час приготування і*

споживання страв, застільний *етикет*, ритуальні й обрядові *трапези*, повір'я та уявлення, пов'язані з їжею.

Спираючись на віковий кулінарний досвід, сучасні *кухари* винаходять нові страви, що вирізняються вишуканістю смаків і форм. Наша кухня могла б успішно конкурувати з китайською чи італійською, що останніми роками завойовують світ.

Завдання №2.

Продовжіть речення. Використайте дієслова з довідки.

Довідка: дивує, розвивається, розповідали, вивчають, вміє, надають, додають, споживають, займають, готують.

Українська народна кухня _____ своїми кулінарними винаходами. Європейська система харчування _____ під впливом національних культур. Ми _____ про традиції кухні азіатських народів. Студенти _____ національні культури таких держав, як Китай, Японія, Туреччина. Українські вареники, локшину, овочеві печені, різноманітні смаженини _____ готувати добра господиня. Необхідними складовими борщу є овочі, які _____ йому смаку й забарвлення. За бажанням до святкової куті _____ курагу та чорнослив. Під час посту _____ пісні страви: овчеві супи, варену рибу, борошняні вироби, фрукти. Кутя й узвар ще зранку _____ почесне місце на святвечірньому столі. До Святої вечері _____ дванадцять страв на честь дванадцяти апостолів чи місяців у році.

Завдання №3.

Розкажіть про традиції вашої національної кухні. Використайте зазначені дієслова, в разі потреби змініть їхню форму:

готувати, подавати, смажити, тушкувати, варити, заварити, морозити, розділити, сушити, порізати, подрібнити, посікти, проварити, посікти, залити окропом, збити, відокремити, просіяти, викласти, посипати, прикрасити, додати, виробити, заправити, скласти, натерти, полити.

Завдання №4.

Визначте, до яких груп належать подані дієслова:

ходить, збирає, знаходить, існує, спілкується, дарує, смажить, бачить, планує, розраховує, сприяє, обчислює, слухає, пропонує, запрошує, виконує, ремонтує, акумулює, зберігає, відповідає, пише, готує.

Запишіть їх у таблицю.

Групи дієслів	Дієслова
дієслова руху	
дієслова мислення	
дієслова мовлення	
дієслова стану	
дієслова сприйняття	
дієслова фази дії	

Завдання №5.

Утворіть від недоконаної форми дієслів *купувати, шинкувати, смажити, тушкувати, готувати* дієслова доконаної форми, узгодивши їх з іменниками в роді й числі (слова та словосполучення використайте із завдання «Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис»).

Зразок:

Варити – *зварити*.

Зварив баклажани, зварила буряки, зварило гарбузи, зварили гриби (каші).

Завдання №6.

Складіть прості речення з дієсловами стану *їсти, пити, снідати, обідати, вечеряти*.

Завдання №7.

Дайте відповідь на питання.

1. Які українські страви ви знаєте?
2. Чи відомі вам аналоги українським стравам в італійській, німецькій, французькій кухнях?
3. Що ви знаєте про способи приготування українських страв?
4. Яку страву можна назвати українським кулінарним шедевром?
5. Які святкові страви ви споживаєте на своїй батьківщині?
6. Які овочі використовують в українській кухні?
7. З яких круп українці готують різноманітні каші?
8. Яка національна страва є вашою улюбленою?
9. Чи готові ви створити власний кулінарний шедевр та пригостити ним друзів?

Завдання №8.

Використайте слова з таблиці практичного заняття, складіть з ними речення.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №20

- Перехідні та неперехідні дієслова.
- Стан дієслова.
- Неозначена форма дієслова.
- Лексичний матеріал *Характеристика основних інструментів фінансового ринку.*

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Валютні цінності	Currency valuables
Грошова вартість	Cash value
Грошові кошти	Monetary funds
Золото	Gold
Інструменти ринку	Market tools
Нерухомість	Realty, real estate

Платина	Platinum
Продаж	Sale
Розрахункові документи	Accounting documents
Склад	Warehouse
Срібло	Silver
Страхові послуги	Insurance services
Фінансові резерви	Financial reserves
Цінні камені	Precious stone, jewel
Цінні метали	Metal of value
Цінні папери	Securities

Завдання №1.

Прочитайте текст, випишіть дієслова, виділені курсивом. Утворіть від них неозначену форму.

• **Характеристика основних інструментів
фінансового ринку**

Об'єктами фінансового ринку є різні *інструменти ринку* (фінансові активи – грошові кошти, цінні папери, позичкові угоди, валютні цінності), в яких знаходять своє відображення тимчасово вільні кошти (фінансові ресурси) суб'єктів ринку фінансових послуг.

Здійснюючи операції на фінансовому ринку, його учасники *обирають* відповідні фінансові інструменти їх проведення.

Фінансові інструменти – це різноманітні фінансові документи, які *обертаються* на ринку, мають грошову вартість і за допомогою яких здійснюються операції на фінансовому ринку.

Товарами фінансового ринку, в першу чергу, є грошові кошти та цінні папери.

Фінансові інструменти, які *обертаються* на окремих сегментах фінансового ринку, *характеризуються* на сучасному етапі великою різноманітністю. Їх можна *класифікувати* за певними критеріями.

За окремими сегментами фінансового ринку *розрізняють* наступні інструменти, які їх *обслуговують*.

Інструменти грошового ринку та ринку позичкових капіталів. До них належать гроші, грошові сурогати, розрахункові документи, цінні папери, які обертаються на грошовому ринку та ринку позичкових капіталів.

Інструменти ринку цінних паперів – різноманітні цінні папери, що обертаються на цьому ринку (склад цінних паперів за їх видами, особливостями емісії та обігу *затверджується* відповідними нормативно-правовими актами).

Інструменти валютного ринку. До них належить іноземна валюта, розрахункові валютні документи, а також окремі види цінних паперів, які *обслуговують* цей ринок.

Інструменти страхового ринку – страхові послуги, які *пропонуються* на продаж (страхові продукти), а також розрахункові документи та окремі види цінних паперів, які *обслуговують* цей ринок.

Інструменти ринку золота (срібла, платини) та дорогоцінного каміння. До них належать вказані види цінних металів та каменів, які *купуються* з метою формування фінансових резервів, а також розрахункові документи і цінні папери, що *обслуговують* цей ринок.

До *інструментів ринку нерухомості* належать цінні папери та документи, що *засвідчують* право власності на той чи інший вид нерухомості.

Завдання №2.

Дайте відповіді на питання, використовуючи матеріали тексту професійного спрямування. Зверніть увагу на побудову питань.

1. Що є об'єктами фінансового ринку?
2. Що належить до інструментів ринку?
3. Що є товарами фінансового ринку?
4. Що належить до інструментів грошового ринку та ринку позичкових капіталів?
5. Що належить до інструментів ринку цінних паперів?
6. Що належить до інструментів валютного ринку?
7. Що являють собою інструменти страхового ринку?
8. Що належить до інструментів ринку золота (срібла, платини).
9. Що належить до інструментів ринку нерухомості?

Завдання №3.

Складіть прості речення з поданими дієслівно-іменними словосполученнями.

Зразок: Прийняти рішення – Керівник прийняв рішення.

Здійснювати керівництво _____

Користуватися повагою _____

Придбати нерухомість _____

Дати високу оцінку _____

Впливати на рішення _____

Заохочувати до роботи _____

Підтримувати увагу _____

Підготувати виступ _____

Розуміти товариша _____

Читати книгу _____

Здійснювати фінансові операції _____

Мати вартість _____

Засвідчити власність _____

Завдання №4.

Оберіть і запишіть правильний варіант відповіді.

1. Я сьогодні вже _____ (дочитаю, зачитаю, начитаю) цю книгу.
2. Вона _____ (розлила, вилила, налила) чай у чашки.
3. Ми _____ (вчимо, довчимо, перевчимо) цей предмет.
4. Нам _____ (додали, передали, здали) цінні папери.
5. Студент _____ (виконує, перевиконує, недовиконує) домашнє завдання.

Завдання №5.

Перевірте, чи розумієте ви, що означають похідні від дієслова *читати*.

1. *Почитати* скільки часу? – недовго, кілька хвилин.
2. *Прочитати* за скільки часу? – за день, за тиждень.
3. *Начитатися* чого? – детективів.
4. *Перечитати* що? – всю літературу.
5. *Перечитати* скільки разів? – тестові завдання двічі.
6. *Недочитати* що, до чого? – довідник, до кінця.
7. *Вичитати* з чого, звідки? – з підручника.
8. *Зачитуватися* ким, чим? – Шевченком, поемою.

Завдання №6.

Допишіть замість крапок у відповідній формі дієслово *читати*. Зверніть увагу на рекомендації із завдання №5.

1. Мені подобається перед сном _____ гумористичні оповідання.
2. Ясер _____ весь додатковий матеріал.
3. Коли ви встигли _____ цих фантастичних творів?
4. За навчальний семестр студенти _____ всю додаткову літературу.
5. Перед екзаменом студенти _____ конспекти лекцій.
6. Моя подруга Іман _____ цей підручник до кінця.
7. З журналу «Економіка України» ми _____ цікаві факти.
8. Наші друзі _____ творами Шевченка.

Завдання №7.

Зі словами золото, срібло, цінні камені, цінні метали, цінні папери *складіть речення*.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №21

- Число дієслів.
- Теперішній та минулий час дієслів.
- Лексичний матеріал *Система банківського регулювання*.

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Автобіографія	Autobiography
Банківське законодавство	Banking legislation
Банківське регулювання	Banking regulation
Банківський нагляд	Banking supervision
Використати	To use
Відкликати	To recall, take aside
Гарантувати	To guarantee

Діяльність	Activity
Забезпечити	To provide
Заощадження	Savings
Запобігти	To prevent
Застосовувати	To apply, use
Захисне регулювання	Protective regulation
Заява	Application; announce
Наказ	Order, commandment
Підвищувати	To increase
Підтримати	To support
Сприяти	To assist, cooperate
Стимулювати	To inspire, stimulate
Суспільство	Society

Завдання №1.

Прочитайте текст, випишіть дієслова, виділені курсивом у таблицю. Утворіть від них форми теперішнього часу.

• **Система банківського регулювання**

Система банківського регулювання та нагляду *створена* з огляду на таку необхідність:

забезпечити державою стабільність грошового обігу;

підтримати довіру до банків з боку суспільства;

гарантувати державою збереження заощаджень суспільства, довірених банківській системі;

запобігати кризовим явищам в економіці з вини банків;

стимулювати цивілізовану конкуренцію в банківському секторі економіки;

сприяти зниженню банківських ризиків.

Банківський нагляд може бути двох видів – це прямий нагляд і більш ліберальний – захисне регулювання. На практиці *переважає* поєднання обох методів. Закордонна банківська теорія *використовує* термін «розумний банківський нагляд».

Регулювання банківської діяльності комерційних банків – це *створення* органами державної влади чи уповноваженими органами системи норм і правил

здійснення цього виду діяльності. Для регулювання діяльності комерційних банків Національний банк України *визначає* відповідні нормативи.

Центральний банк *здійснює* контроль за дотриманням банківського законодавства. У разі недотримання цього законодавства центральний банк може:

ставити перед засновниками комерційного банку питання про здійснення заходів з фінансового оздоровлення банку, про організацію чи ліквідацію банку;

застосовувати санкції у вигляді стягнення грошового штрафу;

підвищувати норми обов'язкових резервів;

призначити тимчасову адміністрацію для управління банком;

відкликати ліцензію на здійснення банківських операцій.

Дієслова	Дієслова в формі теперішнього часу

Завдання №2.

З таблиці **Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис виписіть дієслова. Утворіть від них форми минулого часу.**

Дієслова	Дієслова в формі минулого часу

Завдання №3.

Зверніть увагу на значення і місце дієслів у текстах бізнес-мови. Складіть з ними речення за зразком.

1. Текст укладається від третьої особи: *Ректорат звертається..; Університет запрошує...*

Ректорат звертається з пропозицією про проведення наукової конференції.

Університет запрошує на навчання випускників шкіл.

2. Від першої особи укладають заяви, автобіографії, накази, довідні та пояснювальні записки: *Прошу прийняти мене на посаду..; Наказую...*

Прошу прийняти мене на посаду _____

Наказую _____

3. Використовуються ділові фразеологізми: *Доводжу до Вашого відома, що..; Відповідно до Вашого прохання..; На Ваш запит повідомляємо про...*

Доводжу до Вашого відома, що _____

Відповідно до Вашого прохання _____

4. Можлива заміна активної форми дієслів на пасивну: *Ви не надіслали звіт про...; Вами не надісланий звіт про...*

Ви не надіслали звіт про _____

Вами не надісланий звіт про _____

5. Вживаються конструкції з неозначеною формою дієслова: *надати допомогу, скласти подяку, запропонувати підтримку.*

Завдання №4.

Прочитайте речення. Замініть предикати синонімічними конструкціями, використавши дієслово *являє собою*.

1. Гроші – це одне з найдавніших та важливіших явищ у житті суспільства.

2. Товар є споживчою вартістю. _____

3. Масштаб цін – це вагова кількість благородного металу, прийнятого за грошову одиницю. _____

4. СДР (*Special Drawing Rigts*) – (спеціальні права запозичення) – це штучна валютна одиниця. _____

5. Євро є валютою. _____ б). Вексель – це письмове боргове зобов'язання. _____

7. Банкнота є простим векселем емісійного банку. _____

8. Чек – письмовий наказ банку власника поточного рахунку про виплату певній особі вказаної в ньому суми грошей. _____

Завдання №5.

Використайте слова з таблиці практичного заняття, складіть з ними 6 речень.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №22

- Майбутній час дієслів.
- Форми майбутнього часу дієслів.
- Лексичний матеріал *Економічні цикли*

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Антиінфляційна політика	Anti-inflation policy
Безробіття	Unemployment
Вбачати	To consider
Впливати	To influence
Деномінація	Denomination
Динаміка	Dynamics
Діловий цикл	Business cycle
Економічна модель	Economic model

Економічні цикли	Economic cycles
Економічні школи	Economic schools
Капітальні вкладення	Capital investments
Кризові явища	Crisis events
Макроекономічні показники	Macroeconomic indices
Нарощувати	To intensify
Скорочувати	To shorten, reduce
Теорія диспропорційності	Theory of disproportion
Теорія недоспоживання	Underconsumption theory

Завдання №1.

Прочитайте текст, дієслова, виділені курсивом, запишіть у простій формі майбутнього часу.

• Економічні цикли

Національна економіка, її суспільне виробництво в ринкових умовах має циклічний характер. Він *впливає* безпосередньо на величину основних макроекономічних показників. У різні періоди економіка або *нарощує* обсяги виробництва валового національного продукту, або *скорочує* їх. Тобто відтворювальний процес можна *охарактеризувати* як економічний або діловий цикл.

Економічні школи по-різному *пояснюють* причину циклового розвитку. Англійський економіст Дж. Робертсон *нарахував* близько двохсот різних точок зору на причини та сутність циклічного розвитку економіки. Серед них можна *назвати*:

кредитно-грошові теорії, які *пояснюють* причину циклів і кризових явищ у сфері кредиту і грошового обігу;

психологічні теорії, згідно з якими ці причини пов'язані з недовірою підприємців до стійкого свого економічного положення, можливими прорахунками в економічній діяльності;

інвестиційна теорія циклу, яка в якості причини циклічності та кризових явищ *вбачає* коливання розмірів капітальних вкладень.

Зараз поширеного визнання *набули* дві теорії циклічного розвитку економіки та кризових явищ. Це *стосується* теорії недоспоживання населення та теорії диспропорційності.

Серед циклів, які найбільше здійснюють вплив на національну економіку, розрізняють короткострокові, середньострокові, довгострокові. Взаємозв'язок між циклами виявляється в їх динаміці.

Отже, розглянуті моделі та причини, які розкривають економічні цикли, є загальновідомими в макроекономічній теорії. Можливість регулювання економічними процесами, циклами дозволить зменшити прояви макроекономічної нестабільності і особливо болючих проблем ринкової економіки, якими є безробіття та інфляція.

Завдання №2.

Дієслова з тексту, виділені курсивом, запишіть у складеній формі майбутнього часу однини та множини.

Дієслова	Дієслова в складеній формі майбутнього часу однини та множини

Звдання №3.

Прочитайте речення. Замініть виділені конструкції синонімічними.
Трансформуйте речення.

Для довідки: це, є, являти собою.

1. Котирування валют – *це* встановлення курсів іноземних валют відповідно до чинного законодавства та існуючої практики. _____

2. Ціною на валютному ринку є валютний курс. _____

3. Валютні відносини *являють собою* сукупність економічних відносин, які виникають у процесі взаємного обміну результатами діяльності національних господарств і обслуговуються валютою. _____

4. Валюта – *це* вартість, грошова одиниця). _____

5. Деномінація – *це* обмін усіх старих знаків на нові у певній пропорції. _____

6. Грошові реформи – *це* повна або часткова перебудова грошової системи. _____

7. Антиінфляційна політика *являє собою* комплекс заходів з державного регулювання економіки, спрямованих на боротьбу з інфляцією. _____

Звдання №4.

Прочитайте речення. Назвіть суб'єкт і предикат. Поставте питання до предикату.

1. Значення праць А. Сміта – дослідити економічні процеси і явища. _____

2. Мета економічної науки – пояснити основний принцип раціональної поведінки споживача. _____

3. Завдання мікроекономіки - дослідити корисність благ. _____
4. Завдання економічної науки – пояснити економічні відносини між людьми в процесі економічної діяльності. _____
5. Завдання наукових досліджень українського економіста П. Степанова – пояснити економічну природу капіталу, вартості прибутку. _____

Завдання №5.

Використайте слова з таблиці практичного заняття, складіть з ними 5 речень.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №23

- Вираження теперішньої, минулої та майбутньої дії за допомогою дієслів недоконаного та доконаного виду.
- Лексичний матеріал *Котирування валют.*

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Бюлетень	Bulletin
Валютне котирування	Foreign exchange quotation
Валютний курс	Rate of exchange
Встановлення	Establishment
Експортер	Exporter
Інформація	Information
Котирування валют	Quotation currency
Міжнародний валютний ринок	International exchange market
Номінальне котирування	Nominal quotation
Обчислення	Calculation
Пряме котирування	Direct quotation
Публікація	Publication

Таблиця	Table form
Тверде котирування	Firm quote
Уповноважений	Assignee
Учасник	Participant
Центр	Center

Завдання №1.

Прочитайте текст. Від дієслів, виділених курсивом, утворіть умовний спосіб множини.

• Котирування валют

Різні валютні курси *використовуються* урядами країн, що *розвиваються*, як засіб отримання доходів. Доходи *виникають* під час продажу Центральним банком іноземної валюти імпортерам за ціною (курс продажу Центрального банку), що значно *перевищує* ціну, за якою він *купує* іноземну валюту в експортерів (курс купівлі Центрального банку). Чим вищий темп інфляції в країні, тим, як правило, нижчий курс її валюти.

Котирування валют полягає в тому, що *встановлюють* курс іноземних валют відповідно до чинного законодавства та існуючої практики. На міжнародному фінансовому ринку немає єдиного центру, який *займається* встановленням курсу валют. Але налагоджений зв'язок і розвинута система інформації *сприяють* вирівнюванню валютних курсів різних секторів цього ринку.

Валютні котирування *можуть бути*:

- *офіційними* й здійснюватися уповноваженими банками, державними органами, спеціальними підрозділами на валютних, фондових і товарних біржах;

- *ринковими* й здійснюватися великими компаніями та банками на неофіційному ринку.

Інформація про котирування *публікується* у спеціальних бюлетенях і таблицях. Дані про котирування іноземної валюти нерідко використовуються тільки як довідкова величина, яка не обов'язково *співпадає* з курсом за конкретною угодою.

Існує два методи котирування іноземної валюти до національної: пряме та непряме котирування.

За *прямого котирування* ціна одиниці іноземної валюти *обчислюється* у національній валюті, за *непрямого котирування* – навпаки, ціна одиниці національної валюти обчислюється у певній кількості іноземної валюти.

Котирування буває твердим та номінальним. *Тверде котирування* зобов'язує того, хто його здійснює, *виконувати угоду* відповідно до нього.

Номінальне котирування є лише орієнтовним і не обов'язковим для учасників угоди.

Котирування іноземної валюти в національній валюті використовується банками переважно в операціях з торгово-промисловою клієнтурою. В операціях на міжбанківському валютному ринку котирування здійснюється переважно по відношенню якоїсь ринкової валюти (наприклад, до долара США, євро).

Завдання №2.

Дайте відповіді на питання, використовуючи матеріали тексту професійного спрямування. Зверніть увагу на побудову питань.

1. З якою метою використовуються різні валютні курси урядами країн?

2. Чи всі уряди країн використовують різні валютні курси?

3. Від чого залежить курс валюти?

4. Як ви розумієте, що таке котирування валют?

5. Які ви знаєте два методи котирування валют?

6. Сформулюйте визначення прямого котирування.

7. Сформулюйте визначення непрямого котирування.

8. Що таке тверде котирування?

9. Що таке номінальне котирування?

Звдання №3.

Прочитайте дієслова. Утворіть від них майбутній час складної та складеної форми (перша особа однини).

Зразок: Купити – куплю, буду купувати.

Дієслова	Дієслова в формі майбутнього часу складної та складеної форми (перша особа однини).
вчити	
виправляти	
писати	
працювати	
доповідати	
думати	
записати	
запросити	
замовити	
читати	
розуміти	
говорити	
бачити	

Завдання №4.

Від дієслів утворіть наказовий сособ другої та третьої особи однини. Вибірково складіть чотири речення.

Зразок: Працювати – (ти) працюй, (він) хай працює.

Слова для довідки: виходити, розв'язати, знайти, показати, розказати, купити, обміняти, принести, прийти, знати.

Завдання №5.

Дайте ствердні відповіді на питання. У відповідях використайте дієслово *писати* у потрібній формі.

Зразок: Ви писатимете реферат? Так, я писатиму реферат.

1. Студент *писав* листи?

2. Студент повністю *написав* новий текст?

3. Ви вже закінчили *писати* контрольну роботу?

4. Чи вами *написана* курсова робота?

5. Ви *будете писати* доповідь?

6). Марія *напише* модульну роботу?

7. Ваші друзі *будуть писати* дипломні роботи?

Завдання №6.

Поставте питання до речень. У питаннях використайте дієслово *чекати* у потрібній формі.

Зразок: Ми чекали викладача. Ви чекали викладача?

1. Мої друзі *будуть чекати* доцента.

2. Вони *чекатимуть* зустрічі з лаборантом.

3. Вони *могли б почекати* одногрупників.

4. Всі *чекали* відповіді від керівника.

5. Їм *необхідно дочекатися* початку занять.

6. Ми *чекатимемо* запрошення на святковий вечір.

Завдання №7.

Сформулюйте питання до слів та словосполучень з таблиці **Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис.**

Завдання №8.

Додайте подані слова з таблиці **Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис. Прочитайте та запишіть новоутворені речення.**

1. Необхідно якнайшвидше дізнатися про _____
2. Розвиватися брхливими _____
3. Отримати від колег цікаву _____
4. Ознайомитись з основами діяльності _____
5. Студенти одержали завдання заповнити _____
6. Потрібно провести _____
7. Колеги прочитали необхідну _____
8. До нашої фірми прибув _____

Завдання №9.

Використайте слова з таблиці практичного заняття, складіть з ними 10 речень.

Завдання №10.

Розкажіть, як ви проводите свій день. Використайте запропоновані дієслова в потрібній формі:

готувати, снідати, обідати, вечеряти, навчатися, виконати, запам'ятати, відпочити, товаришувати, здійснити, подорожувати, їхати.

Розділ 6

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №24

- Дієприкметник.
- Відмінювання.
- Активний і пасивний стан дієприкметника.
- Способи утворення. Дієприкметниковий зворот.
- Лексичний матеріал *Необхідність та сутність кредиту*.

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Атрибут	Attribute
Вільні грошові кошти	Available cash
Гарантії	Guarantees
Добровільність	Voluntariness
Залучення	Attraction
Зворотність	Reversibility
Обмін	Exchange
Оборотний капітал	Current assets
Платність	Serviceability
Повернення	Return
Покупець	Buyer
Перерозподіл вартості	Reallocation of costs
Продавець	Salesman
Протиріччя	Contradictions
Суспільні економічні відносини	Public economic relations
Тимчасове користування	Temporary use
Товарне виробництво	Commodity production
Товаровиробник	Commodity producer

Завдання №1.

Прочитайте текст. Слова, виділені курсивом, перекладіть рідною мовою. Перевірте себе за словником.

• **Необхідність та сутність кредиту**

Кредит спочатку мав ознаки випадкового явища, зумовленого особливими взаємовідносинами між *товаровиробниками*: коли *продавцю*

потрібно було продавати товар, а в *покупця* не було *грошей*, щоб його купити. Отже, виникала потреба у передаванні продавцем покупцеві товару *на виплату*, тобто в кредит. У цьому полягає причина необхідності в кредиті.

Для одержання кредиту потрібно, щоб той, хто його надає, *довіряв* тому, хто хоче ним *скористатися*. Термін «кредит», що походить від латинського «*credo*», означає «*вірю*». Коли ж однієї довіри *недостатньо*, оскільки існує великий ризик щодо своєчасного та повного *повернення кредиту*, необхідні певні *гарантії* того, хто має відповідні кошти, або *страхової компанії*.

З розвитком товарного виробництва, особливо коли воно набуває загального характеру, кредит стає обов'язковим *атрибутом* господарювання. Кредит допомагає уникнути кризових явищ, *здійснювати* виробництво товарів та *обмін* ними. Отже, без кредиту нормальне *функціонування* товарного виробництва взагалі неможливе.

Економічною передумовою існування кредиту є *отримання* регулярних доходів тими, хто хоче ним *скористатися*.

Необхідність кредиту зумовлена *кругообігом* основного та оборотного капіталів *господарюючих* суб'єктів різних форм *власності*. У ході обороту в одних суб'єктів *утворюються* тимчасово вільні кошти, а в інших *виникає* потреба в них, тобто виникає необхідність *залучення* до господарського обороту додаткових коштів для нормального функціонування підприємства. Це *протиріччя* й вирішується за допомогою кредиту.

Таким чином, кредит – *це суспільні економічні відносини між різними суб'єктами* (юридичними та фізичним особами, державами) з приводу *перерозподілу вартості у процесі передавання один одному в тимчасове користування вільних грошових коштів (або матеріальних засобів) на умовах зворотності, платності та добровільності*.

Завдання №2.

Дайте відповіді на питання та запишіть їх, використовуючи матеріали тексту професійного спрямування. Зверніть увагу на головну думку тексту.

1. Поясніть значення терміну кредит.

2. Як ви думаєте, що означає передавання продавцем покупцеві товару на виплату?

3. Чи є довіра необхідною умовою одержання кредиту для учасників угоди?

4. Чому без кредиту неможливе нормальне функціонування товарного виробництва?

5. Сформулюйте, як зрозуміли поняття *зворотність*, *платність*, *добровільність*?

6. Чим зумовлюється необхідність кредиту?

Завдання №3.

1. Знайдіть у тексті **Необхідність та сутність кредиту** дієслова, утворіть від них, якщо можливо, дієприкметники. Вкажіть суфікси, за допомогою яких вони утворені.

2. Знайдіть у тексті **Необхідність та сутність кредиту** дієприкметниковий зворот. Чи можлива заміна його на синонімічну конструкцію із сполучником *який*?

Якщо можливо, трансформуйте і запишіть речення.

Завдання №4.

Утворіть пасивні дієприкметники від поданих дієслів. Вкажіть спосіб творення.

Зразок: бажати – бажаний(суфікс –ан-).

Прочитати _____

Застосувати _____

Пояснити _____

Кредитувати _____

Продавати _____
 Довіряти _____
 Перекладати _____
 Виділяти _____
 Перевірити _____
 Купити _____
 Сплатити _____
 Повертати _____
 Розвивати _____
 Здійснювати _____
 Виробляти _____
 Обмінювати _____
 Отримувати _____
 Залучити _____

Завдання №5.

1. Утворіть від поданих дієслів активні дієприкметники.
2. Складіть з ними за вибором шість речень.

Зразок: квітувати – квітучий сад. Я бачив *квітучий сад*.

Слова для довідки: кипіти, працювати, згасати, стихати, позеленіти, зростати, функціонувати, господарювати.

Казан, робітник, день, розмови, трави, прибутки, підприємства, суб'єкт.

Завдання №6.

Запишіть, від яких дієслів утворені іменники.

Іменники	Від яких дієслів утворені іменники
<i>залучення</i>	
<i>покупець</i>	
<i>обмін</i>	

<i>витрати</i>	
<i>відношення</i>	
<i>дозвіл</i>	
<i>передавання</i>	
<i>існування</i>	
<i>повернення</i>	
<i>користування</i>	

Завдання №7.

1. Утворіть словосполучення з поданими дієприкметниками.
2. Поставте питання до дієприкметників, визначте їх рід та число.
3. Складіть за вибором шість речень із утвореними словосполученнями.

Зразок: Бажаний гість – гість (який?) бажаний – ч. р., однина.

До мене прийшов *бажаний гість*.

Слова для довідки: подарований, придбаний, намальований, куплений, принесений, складений, вивчений, одержаний, зварений, прибраний, надісланий, помитий, запропонований.

Книга, автомобіль, картина, авто, подарунок, товар, закони, знання, страви, ліжко, повідомлення, вікно, кредит.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

Розділ 7

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №25

- Дієприслівник.
- Доконаний та недоконаний вид.
- Дієприслівниковий зворот.
- Безособові дієслівні форми на -но, -то.
- Лексичний матеріал *Гарантійні послуги комерційних банків*.

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Аваль	Surety for a bill; aval
Алонж	Prolong; alonge
Борги	Debts
Гарантійна сума	Retention money
Гарантійний лист	Warranty letter
Гарантійні послуги	Warranty services
Договірні гарантії	Contractual guarantees
Експортно-імпортне мито	Export-import customs duty
Інкасові операції	Collecting business
Контракт	Contract
Контр-гарантії	Counter guarantees
Митні гарантії	Customs guarantees
Непрямі гарантії	Indirect guarantees
Особа-аваліст	Guarantor
Підпис	Signature
Платіжні гарантії	Payment guarantees
Прості гарантії	Ordinary guarantees
Прямі гарантії	Direct guarantees
Синдиковані гарантії	Syndicated guarantees
Тендерні гарантії	Bid guarantee
Угода	Agreement

Завдання № 1.

Прочитайте текст. Слова, виділені курсивом, перекладіть рідною мовою. Перевірте себе за словником.

• **Гарантійні послуги комерційних банків**

Об'єктом гарантій можуть бути найрізноманітніші *угоди*, які пов'язані з розрахунковими, кредитними операціями, зобов'язання за контрактами, у тому числі зовнішньоекономічними.

У міжнародній практиці *існують* різні види гарантій.

За своїми організаційно-економічними формами гарантії можуть бути у вигляді *аваля* або *гарантійного листа*.

Аваль – це гарантія, згідно з якою *особа-аваліст бере* на себе відповідальність за *сплату боргів* (перш за все перед власником векселя). Ця згода *оформлюється підписом аваліста на лицьовій (зворотній) стороні векселя або на спеціальному гарантійному листі, який прикріплюється до векселя – алонжі*. Наявність авалю збільшує надійність та привабливість векселя.

За способом виставлення гарантії *поділяються на прямі* (гарантія виставляється банком-платником) та *непрямі* (гарантія виставляється через третій банк).

Залежно від ступеня участі інших гарантів *розрізняють*:

- *прості гарантії*, які виставляють *організації-гаранти* за дорученням своїх клієнтів на користь його *контрагента*;

- *контр-гарантії* – *організація-гарант*, частіше банк, *звертається до банку-кореспондента* з проханням виставити контрагенту його клієнта гарантію та *гарантує* при цьому банку *компенсацію* необхідної грошової суми при настанні *гарантійного випадку*;

- *синдиковані гарантії* – *використовуються* у випадку великих сум гарантій, тобто коли одна організація-гарант не в змозі *сплатити* всю суму. У цьому випадку гарантії *укладають угоду*, відповідно до якої у гарантійному випадку кожна сторона *сплачує* свою частку *гарантійної суми*.

Також гарантії поділяють на *платіжні та договірні*.

Платіжні гарантії включають гарантування платежів за векселями, *акредитивами та інкасовими операціями*. Вони широко *використовуються* за умови здійснення розрахунків за комерційними кредитами.

До *договірних гарантій* належать *тендерні гарантії*, які *пов'язані з організацією торгівлі*; *митні гарантії* по сплаті *експортно-імпортного мита*; гарантії, які необхідно *здійснити* згідно з певним контрактом, та інші.

Завдання №2.

Серед слів, видлених курсивом, визначте дієслова у тексті професійного спрямування, утворіть від них дієприслівники.

Завдання №3.

Прочитайте речення. Зверніть увагу на те, що дієприслівниковий зворот можна замінити підрядним реченням зі сполучниками *якщо, тому що, оскільки, коли*.

1. *Бажаючи одержати міцні знання*, студент сумлінно навчався в університеті. – *Оскільки* студент бажав одержати міцні знання, *він* сумлінно навчався в університеті.
2. *Привітавши ювіляра*, ми запросили його до нас на гостини. – *Коли* ми привітали ювіляра, *то* запросили його до нас на гостини.
3. *Закінчивши університет*, Марал буде фахівцем з питань зовнішньоекономічної діяльності. – *Якщо* Марал закінчить університет, *вона* буде фахівцем з питань зовнішньоекономічної діяльності.
4. *Зустрівши колег*, ми запросили їх до театру. – *Оскільки* ми зустріли колег, *то* запросили їх до театру.
5. *Прагнучи стати в майбутньому економістом*, я вивчаю математику та логіку. – Я вивчаю математику та логіку, *тому що* прагну стати економістом.
6. *Виконуючи тестові завдання*, завжди необхідно бути зосередженим. – *Якщо* виконуєш тестові завдання, завжди необхідно бути зосередженим.

Завдання №4.

Прочитайте речення, трансформуйте їх, замінивши дієприслівникові звороти підрядними реченнями. (Зверніть увагу на завдання №3).

1. *Надаючи умовну гарантію*, гарант сплачує по гарантійному випадку лише у разі виникнення певних умов.
-
-
-

2. *Укладаючи угоду про гарантії*, необхідно підписати необхідні папери.
-
-
-

3. *Кредит, об'єднуючи процеси акумуляції тимчасово вільних коштів, вкладення або їхнє розміщення*, є привабливим для клієнтів.
-
-
-

4. Кредит, *обслуговуючи більшу частину товарних потоків*, виступає як важливий засіб забезпечення фінансово-господарської діяльності суб'єктів економіки.

5. Кредит, *створивши сприятливі умови для підтримки малого бізнесу*, виступає знаряддям проведення антиінфляційної політики держави.

6. *Відіграючи значну роль в економіці держави*, кредит сприяє створенню умов для налагодження міжнародних зовнішньоекономічних зв'язків.

Завдання №5.

Прочитайте діалоги та напишіть власні за зразком, використавши словосполучення:

*підготувавшись до занять,
зустрівши колегу,
закінчивши завдання,
бажаючи вивчити,
попрацювавши в бібліотеці,
прямаючи до університету.*

1. – Еміль, які ти вивчаєш дисципліни в університеті?

– *Навчаючись в університеті*, я вивчаю математику, мікроекономіку, основи економічної теорії та інші.

2. – Олеже, ким ти будеш працювати, коли закінчиш університет?

– *Закінчивши університет*, я буду працювати економістом.

3. – Чи вивчаєте ви статистику та історію економічних учень на економічному факультеті?

– *Навчаючись на економічному факультеті*, я вивчаю статистику та історію економічних учень.

4. – Ви придбали друзів, коли брали участь в економічній олімпіаді?
– *Беручи участь в економічній олімпіаді, ми встигли придбати друзів.*
5. – Ви бажаєте набути додаткових знань з навчальних дисциплін?
– Бажаючи набути додаткових знань з навчальних дисциплін, я систематично працюю в бібліотеці.

Завдання №6.

Дайте відповіді на питання, використавши безособові дієслівні форми на -но, -то.

Зразок: – Вам *надали* гарантійні послуги?

– Так, нам *надано* гарантійні послуги.

1. – Ви *прочитали* гарантійний лист?

– Так, гарантійного листа _____

2. – Ви *одержали* прямі гарантії?

– Так, прямі гарантії _____

3. – Вам *повідомили* про гарантійну суму?

– Так, про гарантійну суму _____

4. – Ви *уклали* контракт?

– Так, контракт _____

5. – Чи *підготували* митні гарантії?

– Так, митні гарантії _____

6. – Чи *провели* інкасові операції?

– Так, інкасові операції _____

Розділ 8

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №26

- Прислівник.
- Вищий і найвищий ступені порівняння прислівників.
- Типи прийменників.
- Лексичний матеріал *Кон'юнктурна теорія грошей українського економіста М.І.Туган-Барановського.*

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Грошове господарство	Monetary economy
Грошовий механізм	Monetary mechanism
Економічне піднесення	Economic take-off
Економічний спад	Recession
Золота основа	Golden basis
Кількісна теорія грошей	Quantity theory of money
Класичний постулат	Classic postulate
Коливання цін	Price fluctuation
Кон'юнктурна теорія грошей	Conjunctural monetary theory
Критика	Criticism
Математична форма	Mathematical formula
Металеві гроші	Coined money
Механізм	Mechanism
Монетаристська теорія	Monetary theory
Монетарні проблеми	Monetary problems
Науковий погляд	Realism
Негрошові чинники	Non-pecuniary factors
Паперові гроші	Paper money
Регулювання	Regulation
Суспільна думка	Public opinion
Теорія регульованих грошей	Theory of regulated money
Товарно-грошовий ринок	Commodity-money market
Формула	Formula

Завдання №1.

Прочитайте текст. Серед виділених слів та словосполучень знайдіть і випишіть прислівники. Визначте, до яких груп вони належать за значенням, на які питання відповідають.

- **Кон'юнктурна теорія грошей українського економіста М.І.Туган-Барановського**

Наприкінці XIX – на початку XX століття *надзвичайно бурхливо* виникли дискусії навколо *кількісної теорії грошей*. У цих умовах очевидно була невідповідність старого устрою *грошового господарства*, який базувався на *золотій основі*, новим потребам суспільного життя. Виникла необхідність у перегляді сутності та принципів функціонування *грошового механізму*, *насамперед класичних постулатів* кількісної теорії. Одним із перших, хто усвідомив це і суттєво переглянув основні теорії грошей, у тому числі й кількісну теорію, був український економіст М.І.Туган-Барановський. *Найбільш повно* й аргументовано свої погляди з основних *монетарних проблем* він виклав у праці «Паперові гроші і метал», що була опублікована в 1916 р.

Уважно М.І.Туган-Барановський розглянув та проаналізував кількісну теорію грошей. *Спочатку* він розкрив недоліки її класичного варіанту, що був викладений у працях І.Фішера. Туган-Барановський визнав за правильну формулу «рівняння обміну», проте вважав, що Фішер нічого нового в кількісну теорію грошей взагалі не вніс, а лише «завершив роботу і дав точний і стислий вираз кількісної теорії в *математичній формі*».

Можна стверджувати, що критика класичної кількісної теорії не означала її повного заперечення. *Навпаки*, вона підштовхнула Туган-Барановського до діяльності над її вдосконаленням.

Безумовно, ідеї Туган-Барановського створили умови для дослідження шляхів впливу грошей на економіку і *механізми свідомого регулювання* цього впливу. Цим він *вдало* заклав основи так званої *теорії регульованих грошей*, яка підготувала *суспільну думку* до відмови від повноцінних (золотих) грошей і заміни їх неповноцінними грошима, вартість яких буде планомірно підтримуватися державою і з якої сформувалася сучасна *монетаристська теорія*.

Розумно розірвавши вузьке коло *прямолінійних, спрощених постулатів* класичної кількісної теорії грошей, Туган-Барановський *істотно* розвинув її *стосовно* до нових економічних умов. Проте свої погляди він назвав не

кількісною, а *кон'юнктурною теорією грошей*, щоб умисне відмежуватися від надто спрощеного її варіанта.

Сутність кон'юнктурної теорії грошей Туган-Барановського полягає в тому, що загальний рівень цін він пов'язує *щонайперше* не з кількістю грошей, а із загальними умовами *товарно-грошового ринку*, або загальною кон'юнктурою товарного ринку. У фазі *економічного піднесення* загальний рівень цін зростає, і вартість грошей знижується. *Безперечно*, у фазі *економічного спаду* ціни знижуються, і вартість грошей зростає. Ці коливання цін і вартості грошей в економічному циклі здійснюються, на думку Туган-Барановського, *незалежно* від кількості грошей, тобто під впливом негрошових чинників.

Завдання №2.

Дайте відповіді на питання, використавши текст за професійним спрямуванням.

1. Хто є автором кон'юнктурної теорії грошей?
2. З приводу чого виникли дискусії серед економістів наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття?
3. Як називається праця з монетарних проблем М.І.Туган-Барановського?
4. З якої теорії сформувалась сучасна монетаристська теорія?
5. Під впливом чого, на думку М.І.Туган-Барановського, здійснюється коливання цін і вартості грошей?
6. З якими факторами пов'язує М.І.Туган-Барановський загальний рівень цін?

Завдання №3.

Складіть речення з похідними прийменниками на матеріалі тексту за професійним спрямуванням.

Довідка:

в напрямі до,

згідно з,

залежно від,

в галузі,

відповідно до,

з метою,
незважаючи на,
впродовж,
завдяки,
напередодні.

Завдання №4.

Складіть і запишіть речення, використавши словосполучення з прийменниками.

Довідка:

українець за походженням,
туркмен за походженням,
китаєць за походженням;
згідно з даними досліджень,
згідно з даними спостережень,
згідно з даними обчислень;
на адресу вченого,
на адресу університету,
на домашню адресу;
на честь ювіляра,
на честь науковця,
на честь видатного економіста.

Завдання №5.

Використайте слова з таблиці практичного заняття, складіть з ними 8 речень.

Розділ 9
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №27

- Сполучник.
- Особливості утворення та вживання.
- Лексичний матеріал *Еволюція грошей*

Вивчіть слова й словосполучення. Зверніть увагу на правопис

Англія	England
Банкнота	Banknote
Боргова розписка	Bill of debt
Вексель	Bill of exchange
Грошова форма вартості	Money form of value
Депозитні гроші	Deposit money
Друкування	Printing
Електронні гроші	E-money
Європа	Europe
Золотий монометалізм	Single standard
Золоті монети	Goldfinch

Золото-срібний біметалізм	Double standard
Кредитні гроші	Credit currency
Мідні монети	Copper coins
Платіжний засіб	Payment instrument
Срібні монети	Silver coins
Стародавній Китай	Ancient China
Фальсифікація	Sophistication
Чек	Cheque

Завдання №1.

Перш ніж прочитати текст, згадайте значення термінологічних понять: *гроші, грошовий еквівалент, товар, вартість, обіг, грошові знаки, грошова система, інфляція, банківська справа.*

• Еволюція грошей

Боротьба між сріблом і золотом за «грошовий трон» у товарному світі була довготривалою. Цей етап у розвитку грошей характеризувався паралельним функціонуванням золота та срібла у ролі грошей й називався *золото-срібним біметалізмом*. Закінчився він наприкінці XIX століття перемогою золота та встановленням *золотого монометалізму*.

На цій стадії розвитку грошей золото виконувало роль грошового еквівалента безпосередньо, але потім в обігу його стали замінювати *знаками вартості*. Спочатку це були монети, що стерлися або були *фальсифіковані*, які не мали тієї вартості, що на них позначалася. Потім з'явилися *мідні* та інші *монети* і, нарешті, *паперові гроші*, що взагалі не мають власної, внутрішньої вартості (за винятком витрат на *друкування*), а лише представляють її в обігу. З витісненням реальних грошей із обігу й заміною їх грошовими знаками відбувається перехід від грошової до *знакової форми вартості*.

Її поява зумовлена тим, що у своїй еволюції гроші існують не тільки у вигляді *металевих* (мідних, срібних, золотих), а й *паперових* – знаків вартості, що замінили в обігу повноцінні металеві гроші.

У *Стародавньому Китаї* у VIII столітті нашої ери в обігу з'явилися *боргові розписки*, які обмінювалися на повноцінне золото. Саме їх можна вважати першими паперовими грошима.

У XIII столітті Китай завоював Чингізхан, який нічого не змінив у діючій грошовій системі. Його нащадки свято зберігали порядок, який був встановлений їх великим предком. Оскільки древні народи не знали законів грошового обігу, то на 1500 рік імперію чингізидів вразила перша у світі інфляція, пов'язана з переповненням в каналах обігу паперових грошей.

В Європі перші паперові гроші з'явилися в Англії у XVII столітті. На те, щоб населення країни визнало їх повноцінним *платіжним засобом* замість золотих монет, знадобилося три так звані «паперові бунти» та майже століття часу.

Але функціонування паперових грошей та монет, як знаків вартості в обігу, на певному етапі стає гальмом для подальшого розвитку обміну. І на зміну знаковій вартості приходить *ідеальна форма вартості*. Вона є наступним етапом в еволюції грошей і пов'язана з появою у грошовому обігу *кредитних грошей* (банкнота, вексель, чек) та нових форм кредитних грошей – *депозитних та електронних грошей*. Причиною появи цих форм грошей є не тільки еволюція грошей, а й подальший розвиток банківської справи.

Завдання №2.

Прочитайте текст за абзацами. За кожним з них дайте відповіді на питання.

1. Чим закінчилася боротьба між сріблом і золотом за «грошовий трон» наприкінці XIX століття?
2. Якими знаками вартості в обігу замінювали золото?
3. Чим зумовлений перехід від грошової до знакової форми вартості?
4. Як ви зрозуміли, в якій країні з'явилися перші паперові гроші?
5. Де і коли відбулася перша в світі інфляція?
6. Коли з'явилися в Європі перші паперові гроші?
7. Що являють собою кредитні гроші та їхні нові форми?

Завдання №3.

Прочитайте текст, знайдіть у ньому *сполучники* та поясніть їхнє вживання. Зверніть увагу на те, що сполучники у цих реченнях виражають відношення *з'ясувальні, причинові, протиставні та єднальні*.

Гроші еволюціонують й у наш час. Поступово в обігу розвинених країн світу зникають паперові гроші, а їх місце все більше займають електронні. Прикладом тут може служити електронна система грошових розрахунків, що

отримала певний розвиток в країнах Заходу. За прогнозами американських економістів, до 2050 р. у США майже не залишиться в обігу готівки. Ідеальна форма вартості є вищою формою, бо гроші як реальність зникнуть, а залишиться лише їхній ідеальний образ.

Які нові форми грошей з'являться незабаром – невідомо, але що це станеться – не викликає сумніву.

З'ясувальні сполучники: _____

Причинові сполучники: _____

Протиставні сполучники: _____

Єднальні сполучники: _____

Завдання №4.

Продовжіть речення, використовуючи конструкції зі *сполучниками*, визначте їхню синтаксичну роль.

1. Гроші еволюціонують, (бо, тому що) _____
2. Необхідно враховувати зміни, (що) відбулися у _____
3. Причиною появи депозитних та електронних грошей є не тільки еволюція грошей, (але й) _____
4. На зміну знаковій вартості приходить ідеальна форма вартості (через те що) _____
5. Етап злото-срібного біметалізму у розвитку грошей закінчився наприкінці ХІХ століття (оскільки) _____

Завдання №5.

Прочитайте речення. Визначте, яких додаткових відтінків у значенні надають їм *частки*.

1. *Саме* всі господарські агенти, які беруть гроші в борг або надають їх у позику, взаємодіють на ринках позикового капіталу.
2. *Власне* капітал – це фактор виробництва, застосування якого дозволяє підвищити ефективність людської праці.
3. *Дійсно*, споживач може заощаджувати частину свого поточного доходу.
4. *Так*, споживач може витратити в поточному році більше, ніж дозволяє його дохід, беручи гроші в позику або використовуючи кредит.

5. Якраз у короткостроковому періоді фірма в умовах монополістичної конкуренції може отримувати економічний прибуток, зазнавати збитків або вирішувати проблему закриття.

Завдання №6.

Дайте повну стверджувальну відповідь на питання, використовуючи частку *так*.

Зразок: - Ви підготувались до заліку з мікроекономіки?

- Так, ми підготувались до заліку з мікроекономіки.

1. Ви прочитали текст про еволюцію грошей?

2. Чи може споживач заощаджувати частину свого поточного доходу?

3. Чи взаємодіють господарські агенти на ринках позикового капіталу?

4. Чи може споживач брати гроші в позику або одержувати кредит?

5. Чи еволюціонують гроші?

6. Чи будуть з часом з'являтися нові форми грошей?

Розділ 10

ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Грамматичний коментар до розділу 1

Відмінки іменників	
Прямі (вживаються без прийменника) <ul style="list-style-type: none">Називний (хто? що?)	Непрямі (вживаються з прийменником і без нього) <ul style="list-style-type: none">Родовий(кого? чого?)Давальний(кому? чому?)Знахідний (кого? що?)

	<ul style="list-style-type: none"> • Орудний (ким? чим?) • Місцевий (на (у) кому? чому?) • Кличний
--	---

• **Вживання відмінкових форм іменників другої відміни однини**

Культура української мови в плані морфології передбачає уникнення помилок при виборі граматичних форм і конструкцій, які відповідають нормам граматики. Логічність, точність, обґрунтованість викладу, - залежать від правильного вибору граматичної форми слова, зокрема іменника.

Труднощі виникають під час вживання деяких відмінкових форм іменників другої відміни чоловічого роду однини. Це пояснюється тим, що зазначені іменники можуть мати паралельні закінчення **-а(-я)** або **-у(-ю)** залежно від значення слова, його граматичних ознак і смислових відтінків.

Закінчення -а(-я)	Закінчення -у(-ю)
Назви осіб, власні імена, прізвища: <i>ректора, Івана, Жовніра</i>	Назви речовин, маси, матеріалів: <i>шовку, соку, кисню (але: хліба, вівса)</i>
Персоніфіковані предмети, явища: <i>Вітра, Діда Мороза</i>	Назви рослин, кущів, плодкових дерев: <i>бузку, щавлю, агрусу, ячменю</i>
Назви істот і дерев: <i>ведмедя, звіра, тигра, осокура</i>	Назви збірних понять: <i>колективу, тексту, капіталу, вишняку,</i>
Назви населених пунктів: <i>Харкова, Нью-Йорка, Дніпропетровська, Богуслава</i>	Іменники у другій частині складених топонімів: <i>Великого Лугу, Кривого Рогу</i>
Географічні назви з наголосом на закінченні, а також із суфіксами присвійності: <i>-ов, -ев(-єв), -ин(-їн): Дінця, Інгульця, Дністра, Козятина, Тамбова</i>	Назви річок, озер, гір, островів, півостровів, країн, областей (крім зазначених на <i>-а, -я</i>): <i>Амуру, Байкалу, Ельбрусу, Таджикистану, Сибіру, Кіпру</i>
Назви мір довжини, ваги: <i>міліметра, кілограма</i>	Назви будівель, споруд, приміщень: <i>вокзалу, поверху, цеху (але з наголосом на закінченні: бліндажа, гаража, куреня, млина, хліва)</i>

Назви місяців, днів тижня, інші відрізки часу: <i>вересня, четверга, семестра</i> (але: <i>року, віку, ранку</i>)	Назви установ, закладів, підприємств, організацій: <i>інституту, факультету, деканату, університету</i>
Математичні, фізичні, технічні, мовознавчі терміни: <i>іменника, перпендикуляра, генератора</i> (але: <i>виду, роду, складу, способу</i>)	Явища природи: <i>інею, туману, листопаду</i>
Іменники із суфіксами <i>-ок, -очок</i> у називному відмінку: <i>колосочка, холодочка, лісочка, ставочка</i> (але: <i>медку, кваску</i>)	Назви почуттів: <i>гніву, жаху, болю, сміху</i>
Назви машин і механізмів: <i>блока, комбайна, дизеля</i>	Більшість слів із значенням місця і простору: <i>абзацу, світу, простору</i> (але: <i>берега, горба, хутора</i>)
Назви грошових одиниць і числові назви: <i>долара, карбованця, червінця, десятка, мільйона, відсотка</i>	Назви процесів, станів, властивостей, ознак, явищ суспільного життя, загальних і абстрактних понять: <i>бігу, прибутку, шуму, ходу, ідеалу, прогресу</i> (але: <i>ривка, стрибка</i>)
Назви предметів, речей: <i>шарфа, коміра, олівця</i>	Терміни іномовного походження, що означають хімічні або фізичні процеси: <i>аналізу, синтезу</i>
	Назви ігор і танців: <i>вальсу, пейнтболу, хокею</i> (але: <i>гопака, козака</i>)
	Складні безсуфіксні слова (крім назв істот): <i>живопису, родоводу, рукопису</i> (але: <i>пароплава, електровоза, телевізора</i>)
	Більшість префіксальних іменників (окрім назв істот): <i>вислову, запису, прикладу</i>
	Більшість літературних термінів:

• **Звертання в українській мові. Кличний відмінок.**

В українській мові звертання виражаються формою кличного відмінка.

Кличний відмінок мають назви осіб, коли йдеться про ім'я, ім'я по батькові, професію, посаду, звання тощо.

Ця форма використовується здебільшого у таких документах, як службові листи (листи-прохання, листи-пропозиції, листи-відповіді, листи-подяки, листи-вітання), запрошення (повідомлення).

У професійній діяльності під час бесіди, прийому відвідувачів, телефонної розмови також послуговуються, звертаючись до партнера, формою кличного відмінника.

Службове листування, повідомлення передбачають звертання адресанта до адресата. Не слід обмежуватися сухими канцеляризмами. Потрібні слова і тон добирають залежно від характеру, мети інформації, рівня стосунків, віку.

Початковими фразами тексту таких документів або усного спілкування мажуть бути:

Вельмишановний пане Степане Івановичу!

Глибокошановний пане ректоре Олександрє Сергійовичу!

Шановний пане президентє Леоніде Петровичу!

Пані Оксано!

Добродію Семене Олеговичу!

Увага! 1. У звертаннях, що складаються з двох загальних назв, форму кличного відмінка може мати як перше слово, так і друге, хоча друге слово може мати й форму називного відмінка: *панє ректоре (ректор), панє президентє (президент), панє директорє (директор), пані менеджєре (менеджер).*

2. У звертаннях, що складаються із загальної назви та прізвища, форму кличного відмінка має тільки загальна назва, прізвище має форму називного відмінка: *друже Авраменко, колего Чумак.*

3. У звертаннях, що складаються із загальної назви та імені, форму кличного відмінка мають як загальна назва, так і власне ім'я: *добродію Олегу, пані Інно, друже Петре.*

4. У звертаннях, що складаються з імені та по батькові, форму кличного відмінка набувають обидва слова: *Яковє Михайловичу, Галино Яківно, Катерино Сергійвно, Анатолію Григоровичу.*

Однією з визначних ознак культури писемного та усного спілкування є граматична правильність, тому необхідно дотримуватися правил утворення форм кличного відмінка.

У кличному відмінку однини (іменники першої відміни) вживаються закінчення -о, -е, -є, -ю.

1. Закінчення **-о** мають іменники твердої групи: *Антоніно, Вероніко, Ніно, Іванівно, Олександрівно, колего*.

2. Закінчення **-е** мають іменники м'якої та мішаної груп: *Мотре, Вівде, робітнице, прибиральнице*.

3. Закінчення **-є** мають іменники м'якої групи після апострофа та голосного: *Надіє, Маріє, Ліліє, Анастасіє, мріє*.

4. Закінчення **-ю** мають пестливі іменники м'якої групи: *Тасю, Галю, доню*.

Увага! Специфіка наукового стилю полягає у відсутності авторської мовної індивідуальності, емоційно-експресивної лексики. У кличному відмінку множини іменники першої відміни мають форму, однакову з називними: *науковці, дисертантки*.

Іменники другої відміни у кличному відмінку однини закінчуються на -у(-ю), -е

1. Закінчення **-у** мають:

а) іменники твердої групи із суфіксами **-ик, -ок, -к(о)**: *будівнику, батьку*.

б) іншомовні імена з основою на **г, к, х**: *Крейгу, Грегу, Людовіку, Генріху*.

2. Закінчення **-ю** мають іменники м'якої групи: *Ігорю, Сергію, Андрію, Валерію, віталію, лікарю*.

3. Закінчення **-е** мають:

а) безсуфіксні іменники твердої групи: *декане, Петре, Вікторе, Олександрє*;;

б) іменники м'якої групи із суфіксом **-ець**: *науковце, молодче, хлопче* (але: *бійцю, знавцю*);

в) деякі іменники мішаної групи (загальні назви з основою на **р, ж** та власні назви з основою на шиплячий): *Довбуше, ректоре, директоре*;

г) прізвища прикметникового походження на **-ів(-їв), -ов, -ев(-єв), -ин, -ін(-їн)** при звертанні мають форму кличного або називного відмінка: *Столяров і Столярове, Санаєв і Санаєве, Ружин і Ружине, Рєпін і Рєпине*;

д) географічні назви із суфіксами **-ів(-їв), -ов, -ев(-єв), -ин, -ін(-їн)**: *Харкове, Києве, Пскове, Яготине, Тульчине*.

Увага! У кличному відмінку множини іменники другої відміни мають форму, однакову з називним: *менеджери, депутати, діячі, товариші, викладачі, друзі*.

• Незмінювані іменники

Іменникам властиві лексико-граматичні і граматичні категорії роду, числа, відмінка.

Окрему групу в морфології складають слова, що не змінюють закінчень за відмінками й числами в сполученні з іншими лексемами в реченні.

У будь-якому стилі граматичні значення відмінків зазначених іменників у формах однини і множини виражаються синтаксично, тобто за допомогою прийменників і відіменникових форм, узгоджених з цими незмінюваними іменниками.

До невідмінюваних іменників належать

1. Українські й іншомовні прізвища на **-о** та **приголосний**, які належать жіночій статі: *Москаленко, Беркало, Помогайло, Білаш, Цикало, Скринник, Тетчер, Форд, Крайтон, Потелло*.
2. Жіночі власні імена іншомовного походження на **-е, -і, -и, -о, -у** та з **кінцевим приголосним**: *Гаяне, Холлі, Еммі, Мерседес, Чавчават, Маргарет*.
3. Чоловічі власні імена іншомовного походження з **кінцевим голосним**: *Джеремі, Андре, Бруно, Паоло, Лі, Хосе*.
4. Іншомовні прізвища з **кінцевим голосним**: *Мардо, Антонутті, Фучиджі, Куїнджі, Дюма, Ромеро, Нізамі*.
5. Іншомовні прізвища на **-ово, -аго, -их(-іх), -акі**: *Чудново, Живаго, Польських, Кокінакі, Краснящих*.
6. Іншомовні географічні власні назви з кінцевим голосним та на **-ово, -іно, -ино**: *Баку, Ковентрі, Колорадо, Поті, Любліно, Останкіно, Тушино*.
7. Деякі іншомовні загальні назви з **кінцевим голосним** та з **кінцевим приголосним**: *авізо, адажіо, алегро, аташе, ембарго, какао, кашне, меню, метро, портмоне, сальдо, табу, факсиміле, філе, харчо, анфас, міс, місіс, мадам, фройлен*.
8. Складноскорочені назви ініціального та ініціально-звукового типів: *ХДУХТ, ЄЕС, НАТО* (але: *ЖЕК - для ЖЕКу, СНІД - проти СНІДу*).

Морфологічні норми регулюють вибір варіантів морфологічної форми слова і варіантність її поєднання з іншими словами. Отже, можна в усній чи писемній формі вживати словосполучення *доповідь Петра Краснящих*, але не

можна доповідь Петра Краснящого; можна зауваження Віри Чмихало, але не можна зауваження Віри Чмихали; можна виводити сальдо, накласти табу, факсиміле підпису, одержати авізо, вислухати мадам, для штату Колорадо, від міста Сочі з огляду на те, що до зазначених словосполучень входять невідмінювані іменники, котрі ні за яких обставин не змінюють морфологічну форму.

Багато помилок трапляється при узгодженні незмінюваних слів (зокрема іншомовного походження) з іншими частинами мови, які є змінними (прикметниками, займенниками, порядковими числівниками).

При визначенні роду незмінюваних слів потрібно керуватися такими правилами.

1. Назви істот мають рід відповідно до статі: *поважний маестро, молода мадемуазель*;

2. Назви тварин належать до чоловічого роду: *жовтий какаду, цирковий поні*. Коли йдеться про самиць, зазначені слова належать до жіночого роду;

3. Назви неістот переважно належать до середнього роду: *локомотивне депо, просторе купе, зимове кашне, фарфорове кашпо*;

4. Географічні назви належать до того роду, що й загальні назви, які вони замінюють: *сонячний Кутаїсі (місто), привітний Ковентрі (штат), виднілася Кіліманджаро (гора)*;

5. Назви іноземних часописів належать до того роду, що й загальні назви, які вони позначають: *«Таймс» повідомив (журнал), «Юманіте» прокоментувала (газета)*.

Рід незмінюваних абревіатур відповідає роду опорного слова:

ХДУХТ – чоловічого роду (Харківський державний університет харчування та торгівлі).

ООН - жіночого роду (Організація Об'єднаних Націй),

ХНПУ ім. Г.С.Сковороди - чоловічого роду (Харківський національний педагогічний університет),

Є відхилення від цієї закономірності: абревіатури *БАМ, НЕП* відмінюються, як іменники чоловічого роду, хоча опорними словами є іменники жіночого роду *магістраль, політика*.

Увага! В українській мові іменник *пальто* не належить до незмінюваних, він змінюється за відмінками та числами: *пальта, пальту, пальтом, у пальті, пальт, пальтам, пальтами, у пальтах*.

• **Правопис українських прізвищ та імен по батькові**

Українські прізвища, а також ті, що передаються українською мовою, можуть мати відмінні структуру та походження, належати до різних типів відмінювання, але за значенням ці родові назви людей є іменниками.

Прізвища відмінюються за іменниковим та прикметниковим типами.

1. Прізвища іменникового типу із закінченням **-а, -я** відмінюються як іменники першої відміни твердої, м'якої або мішаної групи незалежно від того, особі жіночої або чоловічої статі вони належать: *Морока - Мороки, Кваша – Кваші.*

2. Прізвища іменникового типу з кінцевим приголосним (**твердим, м'яким, на -й, -о, з твердою чи м'якою основою**) відмінюються як іменники відповідної групи другої відміни: *Тридуб - Тридуба, Гнатюк - Гнатюка*; прізвища, що належать особі чоловічої статі, будуть обов'язково відмінюватись за відмінками. Усі чоловічі прізвища на приголосний відмінюються за таким зразком:

Н.	<i>Микола Балюк</i>	<i>Олег Білоус</i>	<i>Іван Швець</i>
Р.	<i>Миколи Балюка</i>	<i>Олега Білоуса</i>	<i>Івана Швеця</i>
Д.	<i>Миколі Балюку</i> <i>(Балюкові)</i>	<i>Олегу(-ові) Білоусу</i> <i>(Білоусові)</i>	<i>Івану (-ові) Швецю</i> <i>(Швецеві)</i>
З.	<i>Миколу Балюка</i>	<i>Олега Білоуса</i>	<i>Івана Швеця</i>
О.	<i>Миколою Балюком</i>	<i>Олегом Білоусом</i>	<i>Іваном Швецем</i>
М.	<i>(при) Миколі Балюку</i> <i>(Балюкові)</i>	<i>Олегу (-ові) Білоусу</i> <i>(Білоусові)</i>	<i>Івану (-ові) Швецю</i> <i>(Швецеві)</i>

3. Прізвища, що належать особі чоловічої статі і закінчуються на **-енко (-єнко), -ко, -о** відмінюються за зразком:

Н.	<i>Петренко</i>	<i>Саєнко</i>	<i>Чмихало</i>
Р.	<i>Петренка</i>	<i>Саєнка</i>	<i>Чмихала</i>
Д.	<i>Петренку</i> <i>(Петренкові)</i>	<i>Саєнку</i> <i>(Саєнкові)</i>	<i>Чмихалу</i> <i>(Чмихалові)</i>

З.	<i>Петренка</i>	<i>Саєнка</i>	<i>Чмихала</i>
О.	<i>Петренком</i>	<i>Саєнком</i>	<i>Чмихалом</i>
М.	<i>Петренку (Петренкові)</i>	<i>Саєнку (Саєнкові)</i>	<i>Чмихалу</i> <i>(Чмихалові)</i>

4. Прізвища на **-енко(-єнко), -ко, -о** та приголосний при відмінюванні не змінюють свої форми, якщо належать особі жіночої статі: *Тетяна Коваленко, Тетяни Коваленко, Тетяні Коваленко, Тетяну Коваленко, Тетяною Коваленко; Ольга Беркало, Ольги Беркало, Ользі Беркало; Катерина Івах, Катерини Івах, Катерині Івах.*

5. Прізвища можуть вживатися у формі множини, як от: *Іваненко - брати Іваненки, але сестри Іваненко; Олійник – Олійники.*

6. У суфіксах **-ич-, -ик-** завжди пишеться *и*: *Шашкевич, Дудник.*

7. У прізвищах типу *Муха, Сорока, Чайка*, як і в загальних назвах цього типу, обов'язковим є чергування приголосних (*Муха - Мусі, Сорока - Сороці, Чайка - Чайці*). У документах ці й подібні прізвища намагайтеся ставити у вихідній формі: *декан Чайка С. І. Тощо.*

8. **Прізвища прикметникового типу** різноманітні за морфологічною будовою, а це утруднює їх відмінювання. Прізвища, що походять від членних форм якісних і відносних прикметників (*Ковалівський, Багрянний*) та членних форм дієприкметників (*Мальований, Погорілий*), зберегли прикметникові форми відмінювання: *Піднебенний - Піднебенного, Піднебенна - Піднебенної, Запашний - Запашного, Запашна - Запашної.*

9. Прізвища, що утворені від форм якісних і відносних прикметників, форм дієприкметників, від присвійних прикметників з суфіксами **-ов, -ев(-єв), -ів, -ин(-їн), -ишин(-їшин)**, відмінюються як іменники. Наприклад:

Н.	<i>Петро Гнатишин</i>	<i>Надія Палехів</i>
Р.	<i>Петра Гнатишина</i>	<i>Надії Палехів</i>
Д.	<i>Петрові(-у) Гнатишину (-ові)</i>	<i>Надії Палехів</i>
З.	<i>Петра Гнатишина</i>	<i>Надію Палехів</i>
О.	<i>Петром Гнатишиним</i>	<i>Надією Палехів</i>

М.	<i>(при)Петрові (-у) Гнатишину (-ові)</i>	<i>Надії Палехів</i>
-----------	---	----------------------

Увага! У практиці написання відмінкових форм прізвищ на **-ів** нормою є форми із незмінним голосним **і**. Це цілком логічно, тому що зміна голосного **і** на **о**, **е** веде до сплутування прізвищ на **-ів** із співвідносними з ними утвореннями на **-ев**, **-ов**. Наприклад, *Петров - Петрова, Петрову*; але *Петрів - Петріва, Петрієу*.

Псевдоніми, подвійні прізвища, що належать особі чоловічої статі, відмінюються переважно в обох складових частинах. Наприклад: *Квітки-Основ'яненка, Карпенка-Карого, Соболя-Петренка*.

Винятки з цього правила стосуються тих прізвищ, перша частина яких сприймається як прикладка, а не як окреме прізвище: *Кос-Анатольському, Яр-Кравченку*.

Словозміна складових компонентів прізвищ, котрі належать особі жіночої статі, підлягає загальним правилам відмінювання. За відмінками змінюються прізвища іменникового типу із закінченням **-а (-я)**, а також у формі повних прикметників, дієприкметників і присвійних прикметників із суфіксами **-ов(а)**, **-ев(а)**, **-ин(а)**: *Чайки-Підгірної, Долі-Іванової*. Інші типи прізвищ, які становлять першу або другу частину подвійного прізвища, лишаються незмінними: *Ковалівської-Гулак, Ткаченко-Середі*.

При творенні чоловічих імен по батькові вживається суфікс - ович.
Наприклад: *Ігорович, Сергійович, Вікторович, Михайлович, Богданович, Андрійович, Васильович, Євгенович*.

При утворенні жіночих імен по батькові вживаються суфікси: після приголосних **- івн(а)**, після голосних **- ївн(а)**. Наприклад: *Ігорівна, Сергіївна, Вікторівна, Михайлівна, Богданівна, Андріївна, Василівна, Миколаївна*.

Деякі з імен по батькові випадають із цих загальних правил, тому **правопис слід запам'ятати.**

Григорій - Григорович, Григорівна

Сава - Савич, Савович, Савівна

Ілля - Ілліч, Іллівна

Микола - Миколайович, Миколаївна

Кузьма - Кузьмич, Кузьмович, Кузьмівна

Лука - Лукич, Луківна

Хома - Хомич, Хомович, Хомівна

При творенні імен по батькові в основах імен відбувається **чергування і з о**: Федір - Федорович, Федорівна, Григiр - Григорович, Григорівна.

Граматичний коментар до розділу 2

- Відмінювання прикметників *твердої* та *м'якої* груп за зразками:

Тверда група

	<i>чоловічий рід</i>	<i>жіночий рід</i>
Н.	<i>добрий</i>	<i>добра</i>
Р.	<i>доброго</i>	<i>доброї</i>
Д.	<i>доброму</i>	<i>добрій</i>
Зн.	<i>добрий (-ого)</i>	<i>добрυ</i>
Ор.	<i>добрим</i>	<i>доброю</i>
М.	<i>(на) доброму (-ім)</i>	<i>(на) добрій</i>

	<i>середній рід</i>	<i>множина</i>
Н.	<i>добре</i>	<i>добрі</i>
Р.	<i>доброго</i>	<i>добрих</i>
Д.	<i>доброму</i>	<i>добрим</i>
Зн.	<i>добре</i>	<i>добрі (-их)</i>
Ор.	<i>добрим</i>	<i>добрими</i>
М.	<i>(на) доброму (-ім)</i>	<i>(на) добрих</i>

М'яка група

	<i>чоловічий рід</i>	<i>жіночий рід</i>

Н.	<i>осінній</i>	<i>осіння</i>
Р.	<i>осіннього</i>	<i>осінньої</i>
Д.	<i>осінньому</i>	<i>осінній</i>
Зн.	<i>осінній (-ого)</i>	<i>осінню</i>
Ор.	<i>осіннім</i>	<i>осінньою</i>
М.	<i>(на) осінньому (-ім)</i>	<i>(на) осінній</i>
	<i>середній рід</i>	<i>множина</i>
Н.	<i>осіннє</i>	<i>осінні</i>
Р.	<i>осіннього</i>	<i>осінніх</i>
Д.	<i>осінньому</i>	<i>осіннім</i>
Зн.	<i>осіннє</i>	<i>осінні (-іх)</i>
Ор.	<i>осіннім</i>	<i>осінніми</i>
М.	<i>(на) осінньому (-ім)</i>	<i>(на) осінніх</i>

Розряди прикметників за значенням

<i>прикметники</i>	<i>приклади</i>
якісні	<i>велика, духмяне, опуклий, гарячі</i>
відносні	<i>дерев'яні, військова, приміський</i>
присвійні	<i>сестрин, вчителів, заяча, мамин</i>

Грамматичні ознаки, що відрізняють якісні прикметники від присвійних і якісних такі:

<i>ознаки</i>	<i>приклади</i>
приєднують прислівник із значенням міри або ступеня вияву ознаки (мало, надто, надзвичайно, трохи)	<i>відомий</i> <i>маловідомий</i>
вступають у антонімічні відношення	<i>свіжий – черствий, великий – малий</i>
утворюють якісно-означальні прислівники або іменники з узагальненим значенням прикмети	<i>чуйний, чуйно</i> <i>добрий, добро</i>
утворюють ступені порівняння	<i>білий, біліший, найбіліший</i>
за допомогою суфіксів зменшеності і збільшеності та префікса <i>пре-</i> утворюють похідні прикметники	<i>тонкий, тонесенький, тонюсінський</i> <i>здоровий, прездоровий</i>
окремі прикметники можуть мати коротку форму	<i>ясен, , певен</i>

Грамотичний коментар до розділу 3

- Числівники *сорок, дев'яносто, сто* мають лише дві неоднакові відмінкові форми. У всіх непрямих відмінках, крім знахідного, що дорівнює називному, сорок, дев'яносто, сто мають закінчення -а:

Н.	сорок	дев'яност-о	ст-о
Р.	сорок-а	дев'яност-а	ст-а
Д.	сорок-а	дев'яност-а	ст-а
З.	сорок	дев'яност-о	ст-о
О.	сорок-а	дев'яност-а	ст-а
М.	сорок-а	дев'яност-а	ст-а

- Відмінювання числівників *двісті - чотириста та числівників на -сот*:

Н.	двіст-і	трист-а	п'ятсот
Р.	двохсот	трьохсот	п'ятисот
Д.	двомстам	трьомстам	п'ятист-ам
З.	двіст-і	трист-а	п'ятсот
О.	двомастами	трьомастами	п'ятьмаст-ами
М.	(на) двохстах	(на) трьохстах	(на) п'ятистах

- У складених кількісних числівниках відмінюються всі складові частини:

Н.	тисяча чотириста сорок п'ять
Р.	тисячі чотирьохсот сорока п'яти (п'ятьох)
Д.	тисячі чотирьомстам сорока п'яти (п'ятьом)
З.	тисячу чотириста сорок п'ять (п'ятьох)
О.	тисячею чотирмастами сорока п'ятьма (п'ятьома)
М.	(на) тисячі чотирьохстах сорока п'яти (п'ятьох)

- Числівники *півтора (півтори) і півтораста* не відмінюються.
- *Дробові числівники* мають мішаний тип відмінювання. Чисельник відмінюється як власне кількісний числівник, а знаменник — як прикметник у множині.

Н. дві третіх, три цілих п'ять сьомих

Р. двох третіх, трьох цілих п'яти сьомих

Д. двом третім, трьом цілим п'яти сьомим

З. дві третіх, три цілих п'ять сьомих

О. двома третіми, трьома цілими п'ятьма сьомими

М. (на) двох третіх, (на) трьох цілих п'яти сьомих

Після прийменника близько кількісний числівник неодмінно ставиться у родовому відмінку: *близько вісімдесяти кілометрів, близько десяти кілограмів.*

Потрібно обирати правильну форму *кількісних числівників при творенні складних слів* (іменників і прикметників). Основними правилами є такі:

1. Числівник один у складних словах набуває форми **одно-**: *одноліток, однолюб, одноколірний;*

2. У двох формах виступають у складних іменниках та прикметниках числівники **два, три, чотири**. Елементи **дво -, три -, чотири -** приєднуються до кореня, що починається на приголосний: *двоцижневик, двоколісний, триборство, тритомний, чотирикутник, чотириденний*. Форми **двох-, трьох-, чотирьох-** уживаються в окремих словах, другий компонент яких починається на голосний: *двохатомний, двохосьовий, трьохелементний, трьохелектродний,*

чотирьохактний, чотирьохетапний, а також двохсотліття, двохмільйонний тощо, хоча: двоокий, двоокис, двооксид, двоопуклий;

3. Числівники **п'ять – десять**, числівники на - **дцять і на - десять** у складі прикметників та іменників мають форму родового відмінка (із закінченням -и): *п'ятигодинний, шестиденка, десятилітровий, дев'ятнадцятиденний, п'ятдесятиметровий*;

4. Числівники **дев'яносто, сто** у складних словах зберігають форму називного відмінка: *дев'яносторіччя, дев'яностопрцентний, стоголосий, стоквартирний*;

5. Числівники **сорок, двісті – дев'ятсот** виступають у складних словах у формі родового відмінка: *сорокавідерний, сорокаденний, двохсотлітній, п'ятисотрічний*;

6. Числівник **тисяча** входить до складу іменників та прикметників у **формі тисячо-**: *тисячоватний, тисячоголосий, тисячогранний, тисячократний*.

Порядкові числівники відмінюються як прикметники твердої групи (*шостий, шостого, шостому*). Тільки **третій** відмінюється як прикметник м'якої групи (*третього, третьому*)

У складених порядкових числівниках відмінюється лише останній компонент: *тисяча дев'ятсот п'ятдесятий рік, тисяча дев'ятсот п'ятдесятого року, дві тисячі четвертий рік, дві тисячі четвертого року*.

Грамаіичний коментар до розділу 4

- **Неозначені займенники** вказують на неозначену (невідому) особу, предмет, ознаку чи кількість (*абихто, абищо, абиякий, дехто, дещо, деякий, дечий, декотрий, будь-хто, будь-що, будь-який, будь-чий, хто-небудь, що-небудь, який-небудь, чий-небудь, скільки-небудь, казна-хто, казна-що, казна-який, казна-скільки, хтось, щось, якийсь, чийсь, котрийсь, скількись*).

Неозначені займенники мають ті морфологічні ознаки, що й питальні займенники, від яких вони утворюються.

З частками *казна-, хтозна-, будь-, небудь-* займенники пишуться через дефіс (*казна-хто, хтозна-чий, будь-який, скільки-небудь*), а з частками *аби-, де-, -сь-* разом (*абиякий, дещо, хтось*).

Якщо між часткою і займенником є прийменник, то всі три слова пишуться окремо (*будь для кого, аби з ким, хтозна в чому*).

Неозначені займенники відмінюються так, як питальні займенники, від яких вони утворилися.

- **Заперечні займенники** вказують на відсутність особи, предмета, ознаки чи кількості (*ніхто, ніщо, ніякий, нічий, ніскільки*).

Заперечні займенники мають ті морфологічні ознаки, що й питальні займенники, від яких вони утворюються за допомогою частки *ні*.

З часткою *ні* заперечні займенники пишуться разом. Проте якщо між часткою і займенником є прийменник, то всі три слова пишуться окремо (*ні в якому, ні для чого, ні для кого*).

Заперечні займенники відмінюються так, як і питальні займенники.

- **Зворотній займенник себе** вказує на того, хто виконує дію. Він не має роду, числа і називного відмінка; змінюється за непрямыми відмінками. Зворотній займенник може бути віднесений до будь-якої особи, однієї чи багатьох (*я себе дуже добре тепер розумію; хлопці побачили себе у цьому списку*).
- **Відмінювання зворотнього займенника себе** відбувається за такою схемою: називний – (я), родовий – *себе (до себе)*, давальний – *собі*, знахідний – *себе (на себе)*, орудний – *собою*, місцевий – *(на) собі*.

Грамаіічний коментар до розділу 5

- **Дієслова доінаного та недоінаного видів**, зазвичай, утворюють видові пари (відріізняються лише значенням виду): *писати – написати, передавати – передати, виносити – винести, насипати – насипати* (здебільшого таіу пару утворюють спііьнокореневі слова, що розріізняються префіксами або суфіксами, наіолосами).

Деякі видові пари дієслів мають ріізні основи, тоіто ріізне лексичне значення: *брати – узяти; ловити – піймати*.

- Деякі дієслова **одновидові** – не мають видових пар (лише доінанний вид мають слова: *схаіенутися, налітатися, насидітися, стрепенутися, розговоритися*; лише недоінанний вид мають слова: *сподіватися, розмовляти, сподіватися, потребувати, поважати, ворогувати, ходити, мислити*).
- **Творення**. Форма недоінаного виду дієслів вважається основною, оскільки від неї творимо доінанний вид.

- **Дієслова доконаного виду утворюються** від дієслів недоконаного виду за допомогою:

префіксів: з- (с-, зі-), в-, за-, на-, по-, про-, при-, ви- (казати-сказати, нести-принести);

випадіння голосних звуків у коренях слів (присилати – прислати, набирати – набрати);

суфіксів (смикати – смикнути, зігрівати – зігріти);

чергування звуків (перевозити – перевезти, зачіпати – зачепити, наголошувати – наголосити).

- **Дієслова недоконаного виду утворюються** від дієслів доконаного виду за допомогою:

суфіксів -а-, -ува-, -ва-: (зігріти – зігрівати, одіти – одівати);

зміни наголосу (розрізати – розрізати, скликати – скликати).

у видових формах дієслів можуть чергуватися голосні звуки (прив[е]зти – прив[о]зити; вит[е]рти – вит[и]рати) або приголосні (заря[д]ити – заря[дж]ати; вико[с]ити – вико[ш]увати).

Дієслова недоконаного виду можуть уживатися в формах минулого, теперішнього, майбутнього часу (казав, вирішували, передавала, кажу, вирішуємо, передає, буду казати, казатиму, будемо вирішувати, вирішуватимемо, буде передавати, передаватиме).

- **Дієслова доконаного виду** можуть уживатися тільки в формах минулого та майбутнього часу (сказав, скажу; сказали, скажуть; вирішив; вирішить; вирішили, вирішать; передала, передасть; передали, передадуть).
- **Зверніть увагу!** Категорія виду притаманна для всіх форм дієслів.

Час дієслова		
Теперішній	Майбутній	Минулий
Означає дію, яка відбувається постійно або в момент мовлення	Означає дію, яка відбуватиметься чи відбудеться після моменту мовлення про неї	Означає дію, яка відбулася або відбувалася до моменту мовлення про неї
<i>пишемо, гуляю</i>	<i>зроблю, працюватиму</i>	<i>мав, писав</i>

Граматичний коментар до розділу 6

- **Дієприкметник** – це форма дієслова, яка означає ознаку предмета за дією або станом і відповідає на питання **який? яка? яке? які?** (*врятована планета, зачарований красою*).

Дієслівною ознакою дієприкметника є і те, що він може керувати іменником (*залиті (чим?) сонцем гори*), а також мати при собі обставини (*написаний давно; одержаний вчора*).

- Дієприкметник здатний приєднувати до себе залежні слова і утворювати **дієприкметниковий зворот** (*зачарувати – зачарований – зачарований красою*).

Дієприкметники	
<p>Активні</p> <p>Виражають ознаку предмета за його ж дією. Утворюються лише від неперехідних дієслів.</p>	<p style="text-align: center;">теперішнього часу (від основи теперішнього часу (форми 3-ї особи множини) за допомоги суфіксів -уч- (-юч-), -ач- (яч-)): <i>ревучий, дрижачий</i></p> <p style="text-align: center;">минулого часу (від основи інфінітива дієслів доконаного виду за допомоги суфікса -л-): <i>посивілий, опалий</i></p>
<p>Пасивні</p> <p>Виражають ознаку предмета за дією над ним.</p>	<p>мають ознаку минулого часу (від основи інфінітива або 1-ї особи однини теперішнього чи майбутнього часу дієслів доконаного виду за допомоги суфіксів -н-, -ен-, -є-, -т-): <i>написаний, ношений</i></p>

Активні дієприкметники теперішнього часу в сучасній українській мові маловживані; такого використання потрібно уникати, послуговуючись натомість конструкціями типу *той, що; той, який; ті, що; ті, які* тощо або добираючи відповідні іменники, прикметники.

неправильно	правильно
<i>відпочиваючі санаторію</i>	<i>ті, які відпочивають у санаторії; відпочивальники</i>
<i>від'їжджаючі туристи</i>	<i>туристи, які від'їжджають</i>

Граматичний коментар до розділу 7

- **Дієприслівник** – особлива форма дієслова, яка означає додаткову дію, що супроводить головну, виражену дієсловом, і відповідає на питання **що роблячи? що зробивши?** Наприклад: *читаючи, співаючи, узявши, схопивши*.
- Цій формі властиві дієслівні ознаки виду (доконаного чи недоконаного), перехідності (неперехідності), часу (минулого або теперішнього). Дієприслівник разом із залежними від нього словами утворює **дієприслівниковий зворот**, який у реченні є поширеною обставиною.

Дія, названа дієприслівником, виконується тим же суб'єктом, що й основна дія, названа дієсловом-присудком: *іде, озираячись; сказав, не подумавши*.

- **Творення дієприслівників недоконаного і доконаного виду**

Вид дієприслівника	Суфікси	Вид дієслова	Основа	Приклади
недоконаний	-учи-, -ючи- (I дієвідміна)	недоконаний	теперішнього часу	<i>шукаю</i> – <i>шукаючи</i>
	-ачи-, -ячи- (II дієвідміна)			<i>дзвоню</i> – <i>дзвонячи</i>

доконаний	-ши-, -вши-	доконаний	інфінітива	<i>прибігти</i> — <i>прибігши,</i> <i>подолати</i> — <i>подолавши</i>
-----------	------------------------------	-----------	------------	--

У суфіксах, за допомогою яких утворюються дієприслівники, завжди пишеться буква *и*. Дієприслівники з суфіксами *-учи* (*-ючи*), *-ачи* (*-ячи*) треба відрізняти від активних дієприкметників теперішнього часу в називному або знахідному відмінках множини, в яких після суфіксів *-уч-* (*-юч-*), *-ач-* (*-яч-*) є закінчення *-і*: *Ішли співаючи. Пташки співаючі. Курликаючі журавлі пролетіли над селом. – Курликаючи, журавлі пролетіли над селом.*

НЕ з дієприслівниками пишеться так, як і з дієсловом, – окремо: *Не ститавши броду, не лізь у воду (народна творчість)*. Виняток становлять дієприслівники (як і твірні дієслова), що без *не* не вживаються: *нехтуючи, недочуваючи*.

Граматичний коментар до розділу 8

- **Прислівник** – це незмінна частина мови, яка виражає ознаку, дії, стану, ознаку іншої ознаки: *піти ліворуч, дуже повільно*.
- Прислівник не змінюється ні за числами, ні за відмінками, не має роду. **Якісно-означальні** прислівники можуть мати **вищий і найвищий ступені порівняння** (*веселіше, найкраще, значно вище*):
- **Вищий ступень порівняння прислівників** має просту і складену форми:
 - проста форма утворюється за допомогою суфіксів *-ше* та *-іше* (*складно - складніше, тепло - тепліше*);
 - складена – додаванням до прислівника звичайного ступеня слів **більш, менш** (*більш важливо, менш рішуче*).

Для підсилення або уточнення значення прислівників вживаються також слова *багато, куди, ще, трохи, значно* (*ще точніше, трохи гучніше*).

- **Найвищий ступень порівняння прислівників** також має просту і складену форми:
 - проста форма твориться за допомогою префікса **най-** (*довше – найдовше, глибше – найглибше*);

складена – додаванням слів *найбільш*, *найменш* (*найбільш* важливо, *найменш* цікаво).

- **Кількісно-означальні прислівники** характеризують дію, стан чи ознаку з боку кількості і міри вияву. Вони відповідають на питання *скільки? наскільки? як багато? якою мірою?* (*надвоє, трохи, занадто*).
- **Прислівники способу дії** вказують на те, яким способом відбувається дія чи виявляється ознака. Прислівники цієї групи відповідають на питання *як? яким способом? яким чином?* (читати *напам'ять*, говорити *по-українськи*).
- **Обставинні прислівники** виражають різні обставини дії і поділяються на прислівники *часу, місця, мети і причини*.
- **Прислівники часу** вказують на час, коли відбувається дія і відповідають на питання *коли? відколи? з якого часу? доки? по який час?*
- **Прислівники місця** означають місце або напрямок дії і відповідають на питання *де? куди? звідки? доки? по який час?*
- **Прислівники мети** означають мету дії і відповідають на питання *для чого? з якою метою? навіщо?*
- **Прислівники причини** вказують на причину дії і відповідають на питання *чому? з якої причини? через що?*

Граматичний коментар до розділу 9

- **Сполучник** – службова частини мови, яка вживається для поєднання членів речення, частин складного речення й окремих речень у тексті: *Хоч мороз і припікає, зате комарів немає* (нар. творчість).

Групи сполучників за будовою

Прості	Складні (пишуться завжди разом)	Складені (пишуться завжди окремо)
і, й, а, але, та, чи, би, як, коли, хоч	якби (як + би), щоб (що + б), зате (за + те), немов (не + мов)	тому що, дарма що, для того щоб, так що

Групи сполучників за вживанням

Одиничні	Повторювані	Парні
а, але, зате, проте, однак, бо, коли (<i>Караюсь,</i> <i>мучуся, але не</i> <i>каюсь</i>).	і...і, ні,..ні, або...або, то...то, не то...не то (<i>Місяць... то</i> <i>виринав, то</i> <i>потопав</i>).	хоч...але, не тільки...а й, як...так і, якби...то й (<i>Як дбаєш, так і маєш</i>).

Сполучники *зате, проте, якби, щоб* треба відрізнати від однозвучних з ними самостійних слів *те, як, що, які* з прийменниками *за, про* або з частками *би, б* пишуться окремо.

Правопис сполучників

- **Разом** пишуться складні сполучники, які становлять тісне поєднання повнозначних слів із частками або прийменниками: *адже, аніж, втім, зате, мовби, начеб, начебто, немов, немовби, немовбито, неначе, неначебто, ніби, нібито, ніж, отже, отож, притім, притому, причім, причому, проте, себто, тобто, цебто, щоб, якби, якщо*; також слова: *абощо, тощо*.

- **Окремо** пишуться:

а) сполучники з частками **б, би, ж, же**: *або ж, адже ж, але ж, а як же, бо ж, коли б, коли б то, отже ж, хоча б, хоч би*;

б) складені сполучники: *дарма що, для того щоб, замість того щоб, з тим щоб, з того часу як, незважаючи на те що, після того як, при цьому, тай, так що, тимчасом як, тому що, у міру того як, через те що й под.*

- **Через дефіс** пишуться сполучники *отож-то, тим-то, тільки-но, тому-то*.

Використана та рекомендована література

1. Авраменко О. М. Українська мова: збірник диктантів, 9 клас. / Авраменко О. М. – Київ, «Грамота», 2016. – 54 с.
2. Азарова Л. Є. Країнознавство для слухачів-іноземців підготовчого відділення: Навчальний посібник / Азарова Л. Є., Горчинська Л. В., Зозуля І. Є., Солодар Л. В. – Вінниця, ВНТУ, 2010. – 74 с.

3. Азарова Л. Є. Українська мова для слухачів-іноземців підготовчого відділення : навч. посіб. / Азарова Л. Є., Зозуля І. Є., Солодар Л. В. – Вінниця: ВНТУ, 2010. – 121 с.
4. Зайченко Н. Ф. Практичний курс української мови для іноземців: усне мовлення / Зайченко Н. Ф., Воробйова С. А. – К. : Знання України, 2008. – 324 с.
5. Корженко В. Я. Спілкуємося українською. Країнознавство : навч. посіб. / Корженко В. Я., Горчинська Л. В., Абрамчук О. В. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 86 с.
6. Руденко С.М. Українська мова для іноземців : навч. посіб. / Руденко С.М., Сапожнікова Л.Я., Борисова А.О., Арделян М.В. – Харків, ХДУХТ, 2016. – 258с.
7. Сапожнікова Л.Я. Культура наукової мови. Курс лекцій (скорочений) для студентів денної та заочної форми навчання / Сапожнікова Л.Я. – Харків, ХДУХТ, 2014. –143с.
8. Сапожнікова Л. Я. Фахова мова та ділова комунікація: збірник тестових завдань для студентства спеціальностей 181 «Харчові технології», 073 «Менеджмент», 241 «Готельно-ресторанна справа», 071 «Облік і оподаткування», 051 «Економіка», 075 «Маркетинг», 131«Прикладна механіка», 142 «Енергетичне машинобудування», 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» / Сапожнікова Л. Я., Руденко С. М. – Харків, ХДУХТ, 2017. – 72 с.
9. Сапожнікова Л. Я. Фахова мова та ділова комунікація: Методичні рекомендації для проведення практичних занять з дисципліни для студентів спеціальностей 181 «Харчові технології», 073 «Менеджмент», 241 «Готельно-ресторанна справа», 071 «Облік і оподаткування», 051 «Економіка», 075 «Маркетинг», 131 «Прикладна механіка», 142 «Енергетичне машинобудування», 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» / автори-укладачі Сапожнікова Л. Я., Руденко С. М. – Харків, ХДУХТ, 2017. – 95 с.
10. <https://www.google.com.ua/search?q=Підготовка+до+ЗНО+--+Освітній+портал>

Навчальне електронне видання
комбінованого використання.
Можна використовувати в локальному та мережному режимах

Аліна Олексіївна **Борисова**,
Лариса Яківна **Сапожнікова**

ВИВЧАЄМО УКРАЇНСЬКУ МОВУ.
Практичний курс для підготовчих відділень.
Навчальний посібник

Відповідальний за випуск завідувач кафедри іноземних мов канд. психол. наук
А. О. Борисова

План 2019 р., поз. 101

Підп. до друку 26. 06. 2019 р. Один електронний оптичний диск (CD-KOM);
супровідна документація. Об'єм даних МБ. Тираж прим.

Видавець і виготівник
Харківський державний університет харчування та торгівлі
вул. Клочківська, 333, Харків, 61051.
Свідоцтво об'єкта видавничої справи ДК №4417 від 10. 10. 2012 р.